

STRATEGIJA NACIONALNE SIGURNOSTI

Jovanovac, Vedrana

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:071188>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-11**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Veleučilište u Karlovcu
Odjel sigurnosti i zaštite

Specijalistički diplomski stručni studij sigurnosti i zaštite

Vedrana Jovanovac

Strategija nacionalne sigurnosti

DIPLOMSKI RAD

Karlovac, 2024

Karlovac University of Applied Sciences

Safety and Protection Department

Professional graduate study of Safety and Protection

Vedrana Jovanovac

National security strategy

FINAL PAPER

Karlovac, 2024

Veleučilište u Karlovcu
Odjel sigurnosti i zaštite

Specijalistički diplomski stručni studij sigurnosti i zaštite

Vedrana Jovanovac

Strategija nacionalne sigurnosti

DIPLOMSKI RAD

Mentor:
Davor Kalem, mag. crim.

Karlovac, 2024

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU

KARLOVAC UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Trg J.J.Strossmayera 9
HR-47000, Karlovac, Croatia
Tel. +385 - (0)47 - 843 - 510
Fax. +385 - (0)47 - 843 - 579

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU

Specijalistički diplomski stručni studij sigurnost i zaštita

Usmjerenje: Zaštita na radu

Karlovac, 2024.

ZADATAK ZAVRŠNOG RADA

Student: Vedrana Jovanovac

Matični broj: 0248076010

Naslov: Strategija nacionalne sigurnosti

Opis zadatka:

1. Opisati teorijske okvire sustava nacionalne sigurnosti.
2. Pojasniti zakonodavni okvir sustava nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske.
3. Analizirati regionalno i globalno sigurnosno okruženje Republike Hrvatske.
4. Definirati strategiju nacionalne sigurnosti i sustav domovinske sigurnosti Republike Hrvatske.
5. Raščlaniti sigurnosne prijetnje nacionalnoj sigurnosti Republike Hrvatske.
6. Prikazati suradnju Republike Hrvatske u sigurnosnim politikama međunarodne zajednice.
7. Opisati potencijalne izazove i perspektive nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske.

Zadatak zadan:
Srpanj 2024.

Rok predaje rada:
Listopad 2024.

Predviđeni datum obrane:
18. 10. 2024.

Mentor:
Davor Kalem, viši predavač

Predsjednik Ispitnog povjerenstva:
Marko Ožura, viši predavač

PREDGOVOR

Izjavljujem da je Diplomski rad pod naslovom **Strategija nacionalne sigurnosti** isključivo mojeg vlastitog rada i da se temelji na mojim istraživanjima. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno prepisan. Željela bi se zahvaliti svim profesorima Veleučilišta u Karlovcu, a posebno mom mentoru Davoru Kalemu na uloženom trudu, strpljenju i svim prenesenim znanjima.

Također velike zahvale mojoj obitelji i prijateljima na pruženoj podršci.

Veliko Hvala svima!

Vedrana Jovanovac

SAŽETAK

Istraživanje ključne dimenzije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske kroz prikaz nacionalne sigurnosti, analiza sigurnosnog okruženja Republike Hrvatske i pregled aktualne strategije nacionalne sigurnosti. Analiza glavnih prijetnji koje ugrožavaju nacionalnu sigurnost, uključujući vojne prijetnje, terorizam, kibernetičku sigurnost, organizirani kriminal te prirodne katastrofe i pandemije.

Uspostavljanjem jasne strategije, uloge institucija i suradnje u međunarodnim okvirima, Republika Hrvatska nastoji osigurati trajnu sigurnost svojih građana i očuvanje nacionalnih interesa.

Rad analizira teorijske okvire nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske kako bi se uspostavila osnova za razumijevanje različitih aspekata sigurnosti. Proučava sigurnosno okruženje Republike Hrvatske, uključujući geopolitičke i regionalne izazove te globalne trendove koji utječu na sigurnost zemlje.

KLJUČNE RIJEČI:

Analiza, istraživanje, nacionalna sigurnost, Republika Hrvatska

SUMMARY

Research of the key dimension of the national security of the Republic of Croatia through the presentation of national security, analysis of the security environment of the Republic of Croatia and an overview of the current national security strategy. Analysis of major threats to national security, including military threats, terrorism, cyber security, organized crime, and natural disasters and pandemics.

By establishing a clear strategy, the role of institutions and cooperation in international frameworks, the Republic of Croatia strives to ensure the permanent security of its citizens and the preservation of national interests.

The paper analyzes the theoretical framework of the national security of the Republic of Croatia in order to establish a basis for understanding different aspects of security. It studies the security environment of the Republic of Croatia, including geopolitical and regional challenges and global trends that affect the security of the country.

KEY WORDS:

Analysis, research, national security, Republic of Croatia

SADRŽAJ

ZADATAK ZAVRŠNOG RADA.....	I
PREDGOVOR.....	II
SAŽETAK.....	III
SUMMARY.....	IV
SADRŽAJ.....	V
1. UVOD.....	1
1. 1. Predmet i svrha rada	1
1. 2. Metodologija rada	2
1. 3. Struktura rada.....	3
2. TEORIJSKI OKVIR NACIONALNE SIGURNOSTI	4
2. 1. Definicija nacionalne sigurnosti.....	5
2. 2. Komponente nacionalne sigurnosti.....	6
2. 3. Demokracija, slobode i nacionalna sigurnost.....	9
3. ANALIZA SIGURNOSNOG OKRUŽENJA REPUBLIKE HRVATSKE	14
3. 1. Geopolitički položaj.....	15
3. 2. Regionalni sigurnosni izazovi.....	17
3. 3. Globalni sigurnosni trendovi.....	18
4. STRATEGIJA NACIONALNE SIGURNOSTI REPUBLIKE HRVATSKE	23
4. 1. Pregled i evolucija strategije	23
4. 2. Ključni ciljevi i prioritete	25
4. 3. Institucionalni okvir i glavni akteri.....	30
5. GLAVNE PRIJETNJE NACIONALNOJ SIGURNOSTI	33
5. 1. Vojne prijetnje	33
5. 2. Terorizam.....	34
5. 3. Organizirani kriminal	39

5. 4. Prirodne katastrofe i pandemije	41
6. SURADNJA U OKVIRU MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA.....	45
6. 1. Uloga Hrvatske u NATO-u	45
6. 2. Doprinis EU sigurnosnoj politici	47
6. 3. Regionalna suradnja (Inicijativa triju mora, Jadransko-jonska inicijativa)	48
7. IZAZOVI I PERSPEKTIVE NACIONALNE SIGURNOSTI	50
7. 1. Analiza izazova i perspektiva.....	50
7. 2. Preporuke za daljnje unaprjeđenje	51
8. ZAKLJUČAK	53
LITERATURA	54

1. UVOD

Republika Hrvatska se u današnjem kontekstu smatra relativno sigurnom zemljom. S obzirom na nisku stopu kriminala, stabilan politički sustav i relativno visoki standard života, Hrvatska nudi visoku razinu sigurnosti za svoje građane i posjetitelje. Zemlja je članica Europske unije¹ i NATO-a², što dodatno doprinosi njenom sigurnosnom profilu. Iako, kao i svugdje, postoje lokalni problemi i specifične situacije koje mogu utjecati na sigurnost, općenito, Hrvatska pruža mirno okruženje s niskim rizikom od većih prijetnji, bilo da se radi o terorizmu, nasilju ili velikim prirodnim katastrofama. Unatoč tome, kao i svaka druga država, mora imati svoju razvijenu strategiju nacionalne sigurnosti. Nacionalna sigurnost predstavlja temeljni aspekt stabilnosti i razvoja svake države, uključujući i Republiku Hrvatsku. U vremenu sve kompleksnijih globalnih i regionalnih sigurnosnih izazova, razvijanje sveobuhvatnog pristupa koji obuhvaća teorijske i praktične aspekte nacionalne sigurnosti postaje imperativ.

1. 1. Predmet i svrha rada

Predmet ovog rada je sveobuhvatna analiza nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske, s naglaskom na teorijski okvir, sigurnosno okruženje, strategiju, prijetnje te međunarodnu suradnju. Rad ima za cilj pružiti dublje razumijevanje ključnih aspekata nacionalne sigurnosti, istražujući definicije, komponente i teorijske pristupe koji čine osnovu za oblikovanje sigurnosnih politika.

Svrha rada je višestruka. Prvenstveno, rad analizira teorijske okvire nacionalne sigurnosti kako bi se uspostavila čvrsta osnova za razumijevanje različitih aspekata sigurnosti. Nadalje, proučava sigurnosno okruženje Republike Hrvatske, uključujući geopolitičke i regionalne izazove te globalne trendove koji utječu na sigurnost zemlje. Također, rad daje pregled Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske, njenog razvoja, ključnih ciljeva i institucionalnog okvira. Osim toga, rad se fokusira na

¹ Europska unija je regionalna organizacija europskih država kroz koju članice ostvaruju zajedničke ciljeve kao što su uravnotežen gospodarski i društveni razvoj, visoka razina zaposlenosti, te zaštita prava i interesa građana. Europska unija ima 27 država članica među kojima im se pridružila Republika Hrvatska 2013. godine.

² NATO (North Atlantic Treaty Organisation) - Sjevernoatlanski vojni savez temelji se na vojno-sigurnosnoj suradnji i zajedničkoj obrani. Danas NATO ima 32 članice uključujući Republiku Hrvatsku koja im se pridružila 2009. godine.

identifikaciju i analizu glavnih prijetnji koje ugrožavaju nacionalnu sigurnost, uključujući vojne prijetnje, terorizam, kibernetičku sigurnost, organizirani kriminal te prirodne katastrofe i pandemije. Razmatra i ulogu Hrvatske u međunarodnim organizacijama i regionalnim inicijativama, te istražuje izazove i preporuke za unaprjeđenje strategije nacionalne sigurnosti. Kroz sve ove aspekte, rad teži pružiti sveobuhvatan uvid u sigurnosnu politiku Republike Hrvatske i predložiti smjernice za buduće djelovanje u cilju jačanja nacionalne sigurnosti.

1. 2. Metodologija rada

Metodologija istraživanja u ovom radu temelji se na metodama analize, sinteze i deskripcije kako bi se osigurao dubinski uvid u nacionalnu sigurnost Republike Hrvatske. Svaka od ovih metoda doprinosi cjelokupnom razumijevanju i procjeni ključnih aspekata sigurnosti. Metoda analize koristi se za razlaganje kompleksnih sigurnosnih fenomena i problema na njihove osnovne komponente. Analizom teorijskih okvira nacionalne sigurnosti, sigurnosnog okruženja Republike Hrvatske, te strategija i prijetnji, rad istražuje i razumijeva pojedinačne elemente i njihovu međusobnu povezanost. Kroz analizu sigurnosnih prijetnji, kao što su vojne prijetnje, terorizam, kibernetička sigurnost, organizirani kriminal i prirodne katastrofe, rad nastoji identificirati ključne faktore i uzroke koji oblikuju sigurnosni kontekst Republike Hrvatske. Metodom sinteze objedinjene su informacije i nalazi dobiveni analizom kako bi se razvili cjelovite zaključke i preporuke. Ova metoda pomaže u integriranju različitih aspekata nacionalne sigurnosti, uključujući strateške ciljeve, institucionalni okvir i međunarodnu suradnju. Sintezom se povezuju teorijska i praktična saznanja, što omogućuje formuliranje sveobuhvatnog pregleda sigurnosnih izazova i perspektiva. Također, pomaže u evaluaciji učinkovitosti trenutnih strategija i predlaganju poboljšanja. Metoda deskripcije koristi se za detaljno opisivanje i predstavljanje činjenica i stanja vezanih uz nacionalnu sigurnost. Opisuje se geopolitički položaj Republike Hrvatske, regionalni sigurnosni izazovi, globalni sigurnosni trendovi, kao i ključne komponente Strategije nacionalne sigurnosti. Deskripcija uključuje i prikaz institucionalnog okvira i glavnih aktera, te analizu prijetnji i izazova koji utječu na nacionalnu sigurnost.

1. 3. Struktura rada

Ovaj rad istražuje ključne dimenzije nacionalne sigurnosti kroz teorijski okvir, analizu sigurnosnog okruženja Republike Hrvatske, te pregled aktualne strategije nacionalne sigurnosti. Rad se dalje fokusira na identifikaciju i analizu glavnih prijetnji s kojima se Hrvatska suočava, uključujući vojne prijetnje, terorizam, kibernetičku sigurnost, organizirani kriminal, te prirodne katastrofe i pandemije. Uspostavljanjem jasne strategije, uloge institucija i suradnje u međunarodnim okvirima, Republika Hrvatska nastoji osigurati trajnu sigurnost svojih građana i očuvanje nacionalnih interesa.

Kroz poglavlja koja slijede, ovaj rad analizira geopolitički položaj Hrvatske, regionalne sigurnosne izazove, te globalne sigurnosne trendove, koji oblikuju njezino sigurnosno okruženje. Također, raspravlja se o ulozi Hrvatske u međunarodnim organizacijama poput NATO-a i Europske unije, te o važnosti regionalne suradnje. Na kraju, rad donosi pregled izazova i perspektiva nacionalne sigurnosti, nudeći preporuke za unaprjeđenje strategije u kontekstu budućeg razvoja.

2. TEORIJSKI OKVIR NACIONALNE SIGURNOSTI

Sigurnost je relativno stanje zaštite u kojem se može suprotstaviti vidljivim prijetnjama postojanju nekoga ili nečega s razumnim očekivanjem uspjeha [1].

Mjere zaštite moraju zadržati određenu proporcionalnost u odnosu na percipirane prijetnje postojanju, učinkovitosti i autonomiji onoga tko se ili što štiti [2].

Zahtjev proporcionalnosti služi uglavnom za pronalaženje pojma sigurnosti kao apsolutnog uvjeta nedostatka mira ili čak nesigurnosti. Totalna zaštita svega odnosno svih, protiv svega ili svih, ne samo da je nemoguća s materijalnog i psihološkog gledišta, nego je nepoželjna kao totalitarna pretenzija. Nacionalna sigurnost odnosi se na sposobnost države da zaštiti svoje interese, teritorij, suverenitet i građane od različitih prijetnji, uključujući vojne, političke, ekonomske i ekološke opasnosti. Ova definicija obuhvaća zaštitu od vanjskih agresija, kao i od unutarnjih destabilizirajućih čimbenika [3].

Iako su procesi koji bi trebali osigurati europsku sigurnost značajno napredovali, sigurnost Europe još uvijek se prvenstveno oslanja na nacionalne sigurnosne sisteme pojedinačnih država. U demokratskim državama, nacionalna sigurnost uključuje zaštitu teritorija, sigurnost građana i njihovog imetka, očuvanje suvereniteta i osiguranje osnovnih funkcija društva, poput socijalne, ekonomske, političke, kulturne i ekološke stabilnosti, kao i odbrane. Međutim, današnji globalizacijski i internacionalni procesi postepeno mijenjaju klasične koncepte suvereniteta, gdje je država nekada imala apsolutnu kontrolu nad teritorijom, ljudima i resursima unutar svojih granica. S napretkom globalizacije, nacionalne države više ne zadržavaju monopol nad ovim područjima jer pojedinci, društvene grupe i organizacije sve više djeluju izvan granica država, uključujući transnacionalne aktivnosti. Ovo dovodi do postepenog ujednačavanja globalnog poretka, što će u budućnosti utjecati i na sigurnosne strategije suvremenih država [4].

Unatoč sve većoj globalnoj dimenziji sigurnosti, nacionalna sigurnost i dalje ostaje najvažnije pitanje za funkcioniranje država. Na nacionalnom nivou, sigurnosni sistemi omogućavaju građanima zaštitu i stabilnost. Danas se učinkovitost tih sistema ne mjeri

samo sposobnošću da zaštite od vanjskih i unutarnjih prijetnji, već i njihovom sposobnošću da osiguraju razvoj u raznim sektorima, uključujući ekonomiju, politiku, tehnologiju, društveni napredak i opću dobrobit.

2. 1. Definicija nacionalne sigurnosti

Nacionalna sigurnost se sastoji od vojnih, političkih, ekonomskih, socijalnih, ekoloških i informacijskih komponenti. Svaka od ovih komponenti doprinosi ukupnoj sigurnosti države, osiguravajući stabilnost i otpornost na različite prijetnje [5].

Proučavanje nacionalne sigurnosti obuhvaća različite teorijske pristupe koji se temelje na različitim pretpostavkama o prirodi međunarodnih odnosa, prijetnji i načinu na koji države štite svoj suverenitet [2].

Među najznačajnijim teorijskim pravcima ističu se realistički, liberalni i konstruktivistički pristup, svaki sa specifičnim naglaskom na ključne elemente koji oblikuju sigurnosne politike država [6].

Ovi pristupi pružaju analitički okvir za razumijevanje kompleksnih dinamika sigurnosti u međunarodnom sustavu, te nude različite perspektive o tome kako bi države trebale postupati kako bi osigurale svoju sigurnost [5].

Realistički pristup nacionalnoj sigurnosti temelji se na premisi da su međunarodni odnosi anarhični i da su države glavni akteri koji se bore za opstanak u surovom svijetu u kojem je vojna moć ključna za očuvanje suvereniteta. Ovaj pristup naglašava ravnotežu moći, te drži da se sigurnost najbolje osigurava kroz održavanje i jačanje vojne snage kako bi se odvratile potencijalne prijetnje. Prema realistima, međunarodna politika je uglavnom vođena interesima i sukobima, pri čemu je vojna nadmoć presudna za očuvanje reda i sigurnosti [2].

Liberalni pristup, nasuprot tomu, stavlja naglasak na međunarodnu suradnju, pravne norme i međunarodne institucije. Prema ovoj perspektivi, države mogu postići sigurnost ne samo kroz vojnu moć, već i kroz jačanje međunarodnih institucija i normi koje promiču suradnju i mirno rješavanje sukoba. Liberali smatraju da su međunarodne organizacije, poput Ujedinjenih naroda i NATO-a, ključne za održavanje

stabilnosti, budući da omogućuju pregovore, smanjuju neizvjesnost i stvaraju povjerenje među državama.

Konstruktivistički pristup nudi još jednu dimenziju u analizi nacionalne sigurnosti, usredotočujući se na ulogu ideja, identiteta i normi u oblikovanju sigurnosnih politika. Za konstruktiviste, sigurnost nije jednostavno rezultat materijalne moći ili institucionalnih aranžmana, već je uvelike definirana društvenim konstrukcijama i percepcijama. Prema ovom pristupu, sigurnost ovisi o kolektivnim identitetima, ideologijama i normama koje države razvijaju kroz interakcije s drugim akterima. Tako se prijetnje sigurnosti ne percipiraju isključivo u fizičkom smislu, već su oblikovane povijesnim, kulturnim i političkim kontekstima [7].

Za nacionalnu sigurnost, ona se ovdje shvaća kao relativni uvjet kolektivne i pojedinačne zaštite članova društva od prijetnji njihovom opstanku i autonomiji. U tom smislu, pojam se odnosi na vitalnu dimenziju individualnog i kolektivnog postojanja u modernom kontekstu složenih društava omeđenih teritorijalno utemeljenim nacionalnim državama.

2. 2. Komponente nacionalne sigurnosti

Utoliko što biti siguran u ovom kontekstu znači živjeti u državi koja je razumno sposobna neutralizirati vitalne prijetnje pregovorima, dobivanjem informacija o sposobnostima i namjerama, uporabom izvanrednih mjera i nizom opcija vezanih uz uporabu sile. Dvostruko lice ovih prijetnji, i unutarnjih i vanjskih, podrazumijeva određeni stupanj komplementarnosti i integracije između vanjske politike, obrane i javnog reda.

Nacionalna sigurnost je relativno poželjan uvjet koji se može postići kroz ove javne politike. Ono pruža glavno opravdanje za ostvarivanje suvereniteta i državnog monopola na legitimnu uporabu sredstava sile. Velika većina suvremenih ustavnih poredaka prepoznaje vojnu agresiju, špijuniranje, tajne operacije, teritorijalnu invaziju i ekonomsku blokadu kao vitalne vanjske prijetnje koje mogu izazvati razmjerne odvrćajući odgovore ugroženih država.

Unutarnje prijetnje obično bi bile unutarnja potpora takvim vanjskim prijetnjama, plus problematičan pojam "subverzije" (sustavna upotreba nasilja za prisiljavanje na

društvene, političke i pravne promjene). Posljednjih desetljeća pojavila se nova kategorija transnacionalne sigurnosti, poput organiziranog kriminala, trgovine drogom i terorizma. Unatoč definiciji nacionalne sigurnosti i pravnom razgraničenju prijetnji predstavljenom u prethodna dva odlomka, važno je naglasiti da se termin i praktične posljedice njegove uporabe uvelike razlikuju u različitim političkim i institucionalnim kontekstima [2].

Daleko od rješavanja problema, svaka je definicija samo vrlo nesigurno polazište za razmišljanje. Dapače, samo inzistiranje na apstraktnom i pravovremenom konceptu nacionalne sigurnosti, primjenjivom na sve kontekste i okolnosti postaje dio problema, budući da teži proizvoljnom odvajanju tzv. "niske" politike od sukoba mišljenja i interesa u onome što bila bi "visoka" politika o sigurnosti i uporabi sile problemi u odnosima među državama također u društvenim odnosima unutar država. Općenito, ovo inzistiranje na apsolutnom konceptu nacionalne sigurnosti teži autoritarnoj "depolitizaciji" koncepta, dezavuirajući raspravu o toj temi. U demokratskim režimima to zahtijeva napor u suprotnom smjeru, dovođenje sigurnosti, obrane, obavještajnih službi i policije na redoviti dnevni red političkih rasprava o javnoj politici. Zsigurno postoje ograničenja, posebno ona koja se odnose na vladinu tajnost, ali nema razloga misliti da su takve teme obdarene bilo kakvom svetošću koja isključuje teorijska ili empirijska istraživanja u ovom važnom području državnog djelovanja [1].

Važan korak u napredovanju rasprave o sigurnosti može se pronaći procjenom dvaju nedavnih pokušaja prevladavanja slijepe ulice sigurnosti [2].

- Frustrirani pokušaj da se napetost između sigurne državnosti i individualne sigurnosti riješi strogo pravnim i normativnim putem. Ovo je tipično liberalno stajalište u međunarodnoj raspravi, i iako pridonosi procjeni neizbježnih rizika za demokraciju uzrokovanih djelovanjem moćnih i obavještajnih organizacija odgovornih za nacionalnu sigurnost, ono nije moglo ići dalje od razgraničenja prijetnji smatra se pravno valjanim da se vlada može pozivati na razloge "nacionalne sigurnosti" za svoje postupke.

- Pokušaj rješavanja moralne dvosmislenosti pojma nacionalne sigurnosti korištenjem pojma ljudske sigurnosti (human security). Kritika ovog pokušaja omogućit će točniju procjenu rizika od gubitka učinkovitosti djelovanja oružanih snaga i obavještajnih službi, posebice zbog pretjeranog proširenja lepeze obrambenih i informacijskih zahtjeva proizašlih iz usvajanja koncept sigurnosti kao parametar za planiranje sigurnosnih politika. Osim gubitka učinkovitosti, moguće usidrenje misija oružanih snaga i obavještajnih službi u koncept ljudske sigurnosti predstavlja dodatne rizike za demokratsku politiku "sekuritizacijom"³ pitanja i problema koji nisu povezani s potencijalnom uporabom sile (obrazovanje, okoliš, zdravlje itd.).

Međunarodni sustav kao cjelina, regionalni i funkcionalni podsustavi, jedinstveni akteri kao što su države ili međuvladine organizacije, podjedinice kao što su vladine agencije i društvene grupe, ili čak pojedinci, utječu na sigurnost drugih na razne načine. Unutarnje političke promjene u nekoj zemlji, primjerice, mijenjaju namjere te diplomatske i vojne kapacitete te zemlje u međunarodnom okruženju, mijenjajući raspodjelu moći u međunarodnom sustavu. S druge strane, strukturalna značajka međunarodnog sustava (nepostojanje svjetske vlade ili anarhizam⁴) proizvodi posljedice na ponašanje jedinica sustava (mehanizam samopomoći ili mehanizam samoobrane, koji zauzvrat utječe na grupe i pojedince u državama [1].

Relativni objekti prijetnje trebaju biti na srednjoj razini između pojedinca i čovječanstva kako bi mogli pridobiti pozornost i legitimizirati svoje tvrdnje o sigurnost, mobiliziranje djelovanja drugih aktera u međunarodnim odnosima. Pojedinci i male društvene skupine rijetko su bili u mogućnosti privući pozornost javnosti na svoje sigurnosne potrebe, kao što su bili neuspjeli pokušaji da se cijelo ljudsko biće afirmira kao odgovarajući referent za pitanja sigurnosti (bez obzira na strah od nuklearnog holokausta tijekom Hladnog rata⁵ ili percipiranu prijetnju od degradacija okoliša na

³ Sekuritizacija – proces u kojem se određeno pitanje poput migracija, terorizma, okolišnih prijetnji predstavlja kao egzistencijalna prijetnja sigurnosti države ili društva.

⁴ Anarhizam – politička ideologija i društveni pokret koji teži ukidanju svih oblika prisilne vlasti, države. Zagovara samoorganizaciju i horizontalnu raspodjelu moći. Povijesno se anarhizam razvio u 19. stoljeću kao odgovor na nepravde kapitalističkog sustava i autoritarne države.

⁵ Hladni rat (1947.-1991.) – odnosi se na razdoblje napetosti i političko ideološkog sukoba između Sjedinjenih Američkih Država i Sovjetskog saveza. Sukob se nazivao hladnim jer nije došlo do izravnog vojnog sukoba velikih sila, već su se napetosti manifestirale kroz špijunažu, političku propagandu, utrku u naoružanju i svemirsku utrku. Hladni rat je završio raspadom Sovjetskog Saveza.

globalnoj razini u posljednjim desetljećima. Treba napomenuti da ovi autori priznaju analitički primat država u odnosu na sigurnosne probleme, ali ga ne smatraju isključivim, neizbježnim ili trajnim [6].

Uključivanje pojedinaca u obitelj, tržište, društvenu klasu, etničku pripadnost, spol ili dobnu skupinu ne bi imalo slične učinke u smislu sigurnosti njihove osobne egzistencije. Iako je ovo sporno stajalište, barem u odnosu na društvenu klasu, njegova je prednost što pokazuje zašto nisu puka izvođenja ili proširenja zabrinutosti za sigurnost pojedinaca. Države imaju primat kao objekt sigurnosti jer je njihovo postojanje nužan uvjet za ostvarenje svake individualne ili kolektivne vrijednosti u međunarodnom sustavu koji karakterizira anarhizam [7].

2. 3. Demokracija, slobode i nacionalna sigurnost

Bez obzira na njihove razlike od bilo koje od četiri komponente koje definiraju države kao "klasu objekata", fizičku osnovu stanovništva i teritorija, vladine institucije, neku opravdavajuću ideju koja te institucije čini legitimnim u očima stanovništva i suvereniteta, koja se odvija u isključivom vršenju unutarnje vlasti i nadzora nad različitim tokovima interakcija sa ili iza suverenih jedinica, sve države imaju kao temeljne brige kontinuitet svog postojanja, organizaciju, održavanje svoje teritorijalne cjelovitosti, opstanak svog stanovništva i neovisnost od drugih vlada [6].

Relativni učinak države u osiguravanju javnog reda i nacionalne obrane predstavlja minimalni element na temelju kojeg se mogu prosuđivati tvrdnje o lojalnosti i poslušnosti građana. Međutim, čimbenici koji utječu na to jesu li životi ljudi siromašni, nesigurni i brutalizirani daleko su složeniji i raznolikiji od samog uvjeta sigurnosti, koji proizlazi iz učinkovitog ispunjavanja državnih zadaća. Mehanizam reciprociteta između državne zaštite i pristanka pojedinaca uobičajena je pojava u suvremenom svijetu, iako su resursi moći, zahtjevi, mišljenja i prava građana mnogo složeniji i raznolikiji nego što su to bili u prošlosti [5].

U međuvremenu, to znaci da su sredstva i metode kojima država jami osnovne mjere zaštite relevantni kako za pojedinca, tako i za kolektiv. Nacionalna sigurnost, kao

osnovni cilj bilo koje političke jedinice, stavlja državu u poziciju da dobiva legitimitet kroz odgovornost za tu sigurnost. Međutim, ta ista država često postaje izvor više ili manje izravne prijetnje sigurnosti pojedinaca. Izravna prijetnja nastaje kada vlada koristi sredstva sile pod svojom kontrolom protiv pojedinaca ili grupa, koje su dio stanovništva koje bi država trebala štiti, a koje pritom nisu prekršile nikakav zakon niti nasilno ugrozile javni red.

Intenzivna primjena prisile bila je dio tipične putanje moderne izgradnje države u većini zemalja. Kad se interesi države sukobljavaju s interesima neke skupine ili pojedinca, vladari i njihova birokracija pokušavaju nametnuti svoja stajališta u ime javnog reda, morala ili nacionalne sigurnosti. Osim izravnog nasilja u različitim razmjerima (od nezakonitog zatvaranja, mučenja i ubojstava režimskih disidenata do genocida nad velikim dijelovima stanovništva), država također ugrožava sigurnost pojedinaca kad je kaznenopravni sustav neučinkovit ili proizvoljan. U takvim slučajevima zločin protiv života i imovine pojedinaca može proći nekažnjeno. Nadalje, sigurnost pojedinca je ugrožena i kada vlade provode vanjsku i obrambenu politiku koja povećava raskorak između sigurnosti građana i sigurnosti države. Primjer toga je nuklearno odvratanje temeljeno na doktrini zajamčenog međusobnog uništenja, gdje se dio stanovništva prešutno žrtvuje kako bi se stabilizirala strateška ravnoteža. [6].

Manje izravno, borba između različitih skupina za kontrolu državnih resursa koji omogućuju upravljanje stanovništvom i teritorijem (građanski rat, revolucija ili bilo koji drugi tip "višestrukog suvereniteta"⁶) ugrožava sigurnost pojedinaca i dijelova stanovništva koji nisu izravno uključeni u sukob. Ta napetost između sigurnosti pojedinca i sigurnosti države neizostavan je atribut suvremenog političkog poretka i očituje se u većoj ili manjoj mjeri ovisno o prirodi političkog režima i pretpostavljenoj uključenosti svake zemlje u međunarodni sustav.

Kada se razlike među državama (veličina stanovništva i teritorija, različite opravdavajuće ideologije, institucije vlasti i stupnjevi uspješnosti u odnosu na attribute suvereniteta) uzmu u obzir, praktični prijevod pojma nacionalne sigurnosti postaje potencijalno raznolik kao što je različitost postojećih država i njihovih odnosnih odnosa

⁶ Višestruki suverenitet odnosi se na situaciju u kojoj različite političke jedinice ili institucije unutar jedne države istovremeno dijele ili polažu pravo na suverenost nad istim teritorijem ili populacijom. To može uključivati složene odnose između federalnih i regionalnih vlasti, međunarodnih institucija, pa čak i privatnih subjekata koji imaju određeni stupanj ovlasti. Ovakav oblik suvereniteta često dovodi do preklapanja nadležnosti i komplicira proces donošenja odluka, a karakterističan je za federalne sustave vlasti, kao i za slučajeve kada međunarodne organizacije ili ugovori utječu na unutarnje politike država.

s njihovim stanovništvom i s drugim državama. U slučaju zemalja čije su institucije vlasti predstavničke demokracije, a ideologija koja opravdava Ustav liberalna i demokratska, razumno je očekivati da će napetost između sigurnosti pojedinca i sigurnosti države biti manja nego u diktaturama, to ostaje empirijski problem analizirati njegove specifične manifestacije.

U tom kontekstu, koncept nacionalne sigurnosti može se povezati s demokracijom, predlažući da se zaštita ljudskih prava smatra ključnom dimenzijom državne sigurnosti. Vladine institucije, koje poduzimaju mjere za očuvanje nacionalne sigurnosti, moraju uzeti u obzir prirodu tih institucija i temelje njihove legitimnosti. Takve mjere, poduzete u ime nacionalne sigurnosti, same po sebi mogu biti opravdane ili ne, ali nužno izazivaju zabrinutost u pogledu njihovih implikacija za demokraciju i ljudska prava.

S druge strane, umjesto igre s nultom sumom u kojoj dobitci državne sigurnosti impliciraju gubitak sigurnosti pojedinca i obrnuto, ovo bi se proturječje moglo riješiti kad bi institucije izbjegavale sigurnosne mjere koje ograničavaju ili žrtvuju građanske i političke slobode, smatrajući da one utječu ne samo na pojedince i skupine koji su izravne mete tih mjera, već također donose gubitke slobodama svih i negativno utječu na nacionalnu sigurnost jer slabe temelje legitimnosti države utemeljene na predstavničkim demokratskim institucijama i odgovarajućim vrijednostima [7].

To ne znači da demokracije nisu kaotične, one nisu trebale ili nikada nisu usvojile sigurnosne mjere koje ograničavaju određena individualna prava i politike, kao što su pravo na okupljanje, jamstvo nepovredivosti dopisivanja i komunikacije, pravo na putovanje i slobodno kretanje u javnim prostorima, pravo na vladine informacije, slobodu tiska, nepovredivost doma protiv pretraga i zapljena bez sudskog mandata. Da bi se tražila suglasnost javnosti za takve represivne mjere, vlada koja ih predlaže i provodi zbog prijetnji nacionalnoj sigurnosti morala bi ih opravdati u smislu stvarne težine i blizine prijetnje, učinkovitosti predloženih mjera za suzbijanje ugrožavaju broj ljudi i interese pogođene represivnim mjerama te zašto redovno djelovanje mjera državne prisile nije adekvatno. Kako bi vlada dobila suglasnost javnosti za represivne mjere, koje se predlažu i provode u kontekstu prijetnji nacionalnoj sigurnosti, mora ih opravdati u smislu ozbiljnosti i neposrednosti prijetnje, učinkovitosti predloženih mjera za suzbijanje te prijetnje, te objasniti koliko ljudi i koji interesi su pogođeni tim mjerama. Također, mora objasniti zašto uobičajene mjere državne prisile nisu adekvatne. U

demokratskim društvima, takve mjere trebale bi se razmatrati samo u iznimnim okolnostima. Na primjer, stanje obrane ili opsadno stanje moraju biti privremeni te ne smiju podrazumijevati kršenje prava na život i fizički integritet pogođenih osoba. Ove mjere moraju biti ovlaštene od strane nacionalnog zakonodavstva, a pravna odgovornost uključenih tijela ne smije biti suspendirana tijekom trajanja njihovih ovlasti [6].

Iako se poanta može uskladiti s liberalnim temeljem pozitivnog prava, institucionalizirane poliarhije suočavaju se s izazovom pronalaženja razumnog balansa između sigurnosti pojedinca i sigurnosti države. Ovaj kompromis temelji se na normativnom stavu u kojem se ljudska prava objiju strana vagaju pod ozbiljnim ograničenjima. Čak i u iznimnim slučajevima predviđenim demokratskim ustavima, ustavne odredbe o sigurnosnim mjerama obično pružaju samo općenite i labave okvire za rješavanje političkog sukoba u vezi s ozbiljnošću prijetnje, težinom predloženih mjera i učinkovitošću njihove primjene. Drugim riječima, napetost između državne i individualne sigurnosti ostaje prisutna jer se temelji na inherentnoj kontradikciji u izvršavanju vlasti unutar složenih birokratskih sustava. Ta napetost ne može biti riješena jednostavnim normativnim prijedlogom prijenosa prioriteta sa sigurnosnih mjera na zaštitu ljudskih prava. Nadalje, odnos između sigurnosti i demokracije nije uvijek izravan, osobito kada je riječ o sposobnosti suočavanja s vanjskim prijetnjama. Dugoročno gledano, ekonomski razvoj i demokracija – koja je često posljedica postizanja određenog praga gospodarskog napretka – mogu pozitivno utjecati na obrambenu sposobnost zemlje. No, sama demokratska priroda političkog režima ne rješava automatski sve probleme povezane s državnom sigurnošću [7].

Najbolji način da se izbjegne potkopavanje proizvoljne definicije 'pravih' prijetnji sigurnosti pojedinaca i država bila bi analiza političkih procesa sekuritizacije određenih pitanja i problema. To bi značilo razumijevanje kako tri pola procesa međusobno djeluju u svakom slučaju: referentni objekti (koji se vide kao ugroženi u svom postojanju ili autonomiji, traže svoje pravo na koje izjavljuje da je referentni objekt ugrožen i zahtijeva protiv mjera i funkcionalnih aktera).

Isti analitički okvir omogućuje nam da napravimo razliku između „ad hoc“ procesa sekuritizacije i relativno institucionaliziranih procesa sekuritizacije. Ako je određena vrsta prijetnje stalna, ponavljajuća ili hitna, izbor odgovarajućih političkih odgovora i

definiranje prioriteta i stupnjeva važnosti može se institucionalizirati putem standardiziranih postupaka i specijaliziranih vladinih agencija. Tako, primjerice, potencijalni rizici vanjskih vojnih akcija u promjenjivim međunarodnim okruženjima, kao i procjena odgovarajućeg stupnja pripremljenosti za potrebu vanjske podrške vladinim interesima i vrijednostima silom, opravdavaju i objašnjavaju središnje mjesto vojske u bilo kakvo obrambeno nacionalno uređenje [6].

Iako različite komponente i aspekti obrambene politike moraju biti u stalnoj raspravi i ponovnoj procjeni u demokracijama, odražavajući instrumentalnost oružanih snaga u odnosu na politiku, vremenska dinamika i dinamika resursa uključena u obrambene odluke impliciraju relativnu superiornost institucionaliziranih postupaka odlučivanja. I državno upravljanje subjektima obrane i sigurnosti. Drugim riječima, oružane snage se ne izgrađuju nakon identifikacije neposredne prijetnje nacionalnoj sigurnosti [7].

Međutim, takva institucionalizacija ni na koji način ne bi trebala značiti da se politički proces može konstituirati odlukama koje su samo "tehnik" koje se tiču mogućnosti zapošljavanja snaga u određenim situacijama. Dvosmislenost i složenost većine društava inherentno otežavaju održavanje proporcionalnosti odgovora vlade, što stalno vraća sigurnost kao politički problem. Umjesto sastavljanja „legitimacijskog paketa“ koji bi jednom zauvijek riješio pitanja prioriteta i resursa, rizik od uspostave „crnih kutija“ sigurnosti u političkim procesima, crne sigurnosne kutije koje institucionalizirane procedure sekvenciranja⁷ čine važnima [2].

Sada kada nešto od vitalnog značaja zapravo postaje pitanje nacionalne sigurnosti ne ovisi samo o vrsti prijetnje (vojna, ekonomska itd.), već i o percepciji koju politički akteri imaju o tome te intenzitetu i opsegu procijenjenih posljedica. Poznavanje te dinamike i informiranje vojnih vođa i zapovjednika na agiln način o rezultatima analiza primarna je funkcija obavještajnih službi. Ako su svi drugi faktori jednaki, što je prijetnja ozbiljnija i što su posljedice za članove određene političke zajednice univerzalnije, to je veći legitimitet sigurnosnih mjera koje je usvojila vlada. Ovo je dobar kriterij, ali problem leži u činjenici da prijetnje obično uključuju složene uzročne čimbenike, različite izvore ili druge nejasnoće. Čak i kada bi informacije bile potpune i nepristrane, složenost prijetnji i posljedica odgovora izabranih aktera otežala bi sposobnost tih aktera da jasno prepoznaju najbolji pristup [7].

⁷ Institucionalizirana procedura sekvenciranja – standardizirani protokol i metodologije unutar znanstvenih ili istraživačkih institucija koje se koriste za dosljedno i pouzdano proučavanje činjenica u svrhu analize ili istraživanja.

3. ANALIZA SIGURNOSNOG OKRUŽENJA REPUBLIKE HRVATSKE

Hrvatska se nalazi na strateškom položaju u jugoistočnoj Europi, što je čini ključnim tranzitnim područjem između srednje Europe, Balkana i Mediterana. Ovaj položaj donosi specifične sigurnosne izazove i prilike, uključujući potrebu za osiguravanjem energetske i transportne koridore. Regija jugoistočne Europe suočava se s nizom sigurnosnih izazova, uključujući političku nestabilnost, etničke napetosti, nezakonitu migraciju i organizirani kriminal. Hrvatska, kao članica Europske unije i NATO-a, ima ključnu ulogu u stabilizaciji i sigurnosnoj suradnji u regiji.

Kada se razmatraju nacionalni interesi Republike Hrvatske vidljivo je kako su ključni i najvažniji interesi zemlje trajni i nepromjenjivi, te se odnose na zaštitu temeljnih vrijednosti definiranih u Ustavu Republike Hrvatske. Ovi interesi predstavljaju osnovne ciljeve nacionalne sigurnosti, kako u smislu stanja, tako i organiziranog sistema. Prvi i najvažniji nacionalni interes je očuvanje mira, slobode te zaštita neovisnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta Hrvatske. Ovaj temeljni interes obuhvaća [4]:

- Očuvanje neovisne i samostalne države,
- Održavanje trajnog mira,
- Osiguranje odgovarajuće razine neovisnosti i suvereniteta, uz zaštitu vanjske i unutarnje politike,
- Očuvanje teritorijalnog integriteta i zaštitu državnih granica,
- Podršku demografskoj obnovi stanovništva,
- Sigurnost stanovništva i zadovoljenje osnovnih potreba,
- Neutralizaciju i odvracanje prijetnji po opstanak države, uključujući odbijanje bilo kakve agresije,
- Očuvanje okoliša i zaštitu od ekoloških prijetnji,
- Zaštitu zdravlja stanovništva od ugroza.

Kako bi se ovaj najvažniji interes postigao, nužno je angažirati sve raspoložive resurse, budući da ugroza ili gubitak opstanka države onemogućava ostvarivanje bilo kojih drugih interesa. Ovaj interes stoji u samom središtu nacionalne sigurnosti, zbog

čega se država organizira za obranu, uključujući i oružane snage, te se provodi obrambena politika. Iako druge prijetnje mogu povremeno djelovati hitnije ili opasnije, očuvanje države kao takve ostaje trajni prioritet i glavna zadaća nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske [4].

Za prepoznavanje potencijalnih prijetnji i izazova sa kojima se Republika Hrvatska suočava, potrebno je provesti geopolitičku analizu okruženja koja posebno razmatra regionalne i globalne sigurnosne izazove.

3. 1. Geopolitički položaj

Današnji međunarodni odnosi obilježeni su brzim i dinamičnim promjenama. Iako je nakon kraja bipolarnog svjetskog poretka očuvana struktura kolektivne sigurnosti kroz sustav Ujedinjenih naroda, temeljne promjene u odnosima među ključnim globalnim akterima jasno su uočljive. Na svjetskoj sceni dominiraju dva suprotstavljena procesa. S jedne strane, globalizacija potiče integraciju različitih sustava upravljanja i kultura, što rezultira usklađivanjem vrijednosti, pravnih normi i tehnologija. S druge strane, raste naglasak na jačanju specifičnih identiteta, bilo nacionalnih, regionalnih, kulturnih ili vjerskih. Hrvatska se nalazi unutar ovog novog svjetskog okvira i nastoji aktivno sudjelovati u njegovom oblikovanju u skladu sa svojim interesima i mogućnostima. U takvim uvjetima, princip nedjeljivosti sigurnosti postaje sve važniji – sigurnost jedne države ne može se jačati na štetu sigurnosti druge. Učinkovito suočavanje s novim prijetnjama i rizicima zahtijeva suradnju i međusobnu podršku, a suvremeni izazovi traže inovativna rješenja.

Republika Hrvatska je suverena država smještena na raskrižju Srednje Europe, Podunavlja, Jadrana i Sredozemlja, koja samostalno oblikuje svoje strateške smjernice s ciljem ostvarivanja ključnih nacionalnih interesa. Ti interesi uključuju gospodarski, politički i društveni razvoj, osiguranje sigurnosti svojih građana, očuvanje nacionalnog identiteta i poštivanje temeljnih vrijednosti definiranih Ustavom. Od stjecanja neovisnosti i oslobođanja teritorija tijekom Domovinskog rata, Hrvatska se razvila u slobodnu i demokratsku državu koja preuzima odgovornost na međunarodnoj sceni. Članstvom u NATO-u i Europskoj uniji, Hrvatska je ostvarila značajne

vanjskopolitičke i sigurnosne ciljeve, dok je time otvorila i nove mogućnosti za gospodarski, politički i sigurnosni razvoj [8].

Kroz vlastito djelovanje i aktivnu suradnju s međunarodnim procesima, Hrvatska je postigla visok stupanj sigurnosti koji omogućuje stabilan i održiv razvoj zemlje. No, suvremeni sigurnosni izazovi, prijetnje i rizici, kako unutar zemlje tako i izvan njenih granica, neprestano se mijenjaju. Ovi rizici su često kompleksni, međusobno povezani i nepredvidivi, što zahtijeva kontinuirano prilagođavanje nacionalne sigurnosne strategije i sposobnost brzog odgovora na nove promjene u sigurnosnom okruženju.

Nacionalna sigurnost i obrana predstavljaju ključne pokazatelje stabilnosti i snage svake države, kako na domaćoj sceni tako i u međunarodnim odnosima.

Hrvatska je značajno poboljšala svoju poziciju ulaskom NATO i ulaskom u Europsku uniju. Ključni izazovi za Hrvatsku su prilagodba zapadnim standardima od vojne industrije do gospodarstva što će omogućiti usporedbu s ekonomski razvijenim demokracijama Europe. Ovi koraci bitni su za osiguranje života, prosperiteta i sigurnosti građana [2].

Ulaskom u Europsku uniju 2013. godine, uz ranije članstvo u NATO-u, Hrvatska je ostvarila svoje ključne vanjskopolitičke ciljeve, čvrsto se pozicionirajući unutar euroatlantskog političkog prostora. Ovim je korakom dobila širu platformu za djelovanje u području sigurnosti te značajno poboljšala dugoročnu stabilnost i sigurnost zemlje. Članstvo u euroatlantskim institucijama donosi Hrvatskoj brojne političke, gospodarske i sigurnosne prednosti, no ujedno otvara i izazove vezane uz aktivno sudjelovanje u sigurnosnim i političkim inicijativama Europske unije i NATO-a [9].

Proširenje euroatlantskih integracija pridonosi širenju sigurnosti i stabilnosti u cijeloj Europi, pa tako i u neposrednom susjedstvu Hrvatske. Ipak, jugoistočna Europa, koja još uvijek nije u potpunosti integrirana u ove strukture, ostaje područje s otvorenim sigurnosnim izazovima.

Osim političkih nestabilnosti, zemlje u hrvatskom okruženju suočavaju se s visokim stupnjem korupcije, organiziranim kriminalom, ograničenim gospodarskim

moogućnostima, širenjem siromaštva i visokom nezaposlenošću mladih. Dodatno, sigurnost regije ugrožavaju i rastući oblici ekstremizma, koji dodatno destabiliziraju ovo osjetljivo područje [6].

3. 2. Regionalni sigurnosni izazovi

Regionalni sigurnosni izazovi s kojima se Republika Hrvatska suočava prvenstveno proizlaze iz nestabilnosti u njezinom jugoistočnom susjedstvu, gdje pojedine države još uvijek nisu integrirane u euroatlantske strukture poput Europske unije i NATO-a. Ova područja, koja uključuju zemlje Zapadnog Balkana, suočavaju se s političkom nestabilnošću, etničkim napetostima i sporim napretkom prema demokratizaciji, što stvara sigurnosne praznine u regiji. Nedovršeni procesi pomirenja iz ratova 1990-ih godina te neriješeni bilateralni sporovi među državama, dodatno usložnjavaju situaciju. Hrvatska mora biti oprezna kako bi osigurala da te napetosti ne preliju njezine granice i ne destabiliziraju širu regiju [5].

Osim političke nestabilnosti, sigurnosni izazovi u regiji uključuju i visoku razinu organiziranog kriminala, korupcije i trgovine ljudima, drogom i oružjem. Organizirani kriminal čvrsto je ukorijenjen u mnogim zemljama jugoistočne Europe, a zbog geografskog položaja Hrvatska može biti i tranzitna zemlja za različite nezakonite aktivnosti koje imaju međunarodne implikacije. Zbog toga, suradnja sa susjednim državama, kao i učinkovito jačanje granične sigurnosti i borba protiv kriminalnih mreža, predstavljaju ključne prioritete [6].

Daljnji regionalni izazov predstavlja jačanje različitih oblika ekstremizma i radikalizacije, osobito u područjima s velikim ekonomskim problemima i visokom nezaposlenošću mladih. U nekim državama regije, islamski ekstremizam postaje prijetnja zbog utjecaja stranih ideologija, ali i zbog siromaštva i društvene isključenosti koja potiče radikalizaciju. Istodobno, nacionalističke i separatističke tendencije u pojedinim dijelovima regije također ugrožavaju stabilnost, jer mogu dovesti do novih sukoba ili jačanja političkih tenzija.

Hrvatska, kao članica EU-a i NATO-a, nalazi se na prvoj crti obrane europskog prostora od ovih sigurnosnih prijetnji. Regionalna stabilnost izravno utječe na nacionalnu sigurnost, pa je Hrvatska aktivna u pružanju pomoći susjednim zemljama u njihovim procesima integracije, potičući demokratske reforme i jačanje vladavine prava. Međutim, usprkos svim naporima, ovi sigurnosni izazovi ostaju kompleksni i dugotrajni, zahtijevajući kontinuiranu predanost i regionalnu suradnju [5].

3. 3. Globalni sigurnosni trendovi

Globalni sigurnosni trendovi, poput terorizma, kibernetičkih prijetnji, klimatskih promjena i pandemija, značajno utječu na sigurnosno okruženje Republike Hrvatske, stvarajući potrebu za sveobuhvatnom i dinamičnom prilagodbom nacionalnih strategija. Terorizam, kao jedan od ključnih globalnih izazova, nije izravna prijetnja Hrvatskoj, ali geografski blizina regija u kojima su prisutni radikalizirani elementi, uključujući dijelove jugoistočne Europe, nameće potrebu za stalnom pripravnošću i međunarodnom suradnjom u suzbijanju ove pojave. Hrvatska stoga aktivno sudjeluje u globalnim antiterorističkim inicijativama, dok istovremeno jača domaće kapacitete za prevenciju i odgovor na moguće prijetnje, poput terorističkih napada ili radikalizacije pojedinaca [2].

Geopolitička nadmetanja velikih sila pridonose slabljenju multilateralnih institucija i dovode do izbijanja sukoba, kako među državama tako i unutar njih. Paralelno, rastuća moć nedržavnih aktera dodatno komplicira globalnu sigurnosnu situaciju. Promjene u globalnim centrima moći značajno će utjecati na regionalne i lokalne događaje. Napredak novih tehnologija transformira sve aspekte svakodnevnog života, dok broj stanovnika, osobito u siromašnim i nerazvijenim zemljama, i dalje raste. Potreba za resursima također se povećava, čime se produbljuje nejednakost između razvijenih i nerazvijenih zemalja, što je jedan od glavnih uzroka velikih migracijskih valova. Zdravstvene prijetnje postaju sve veće uslijed pojave novih virusa i bakterija otpornih na lijekove, pri čemu klimatske promjene, zagađenje okoliša, povećanje međunarodnog prometa i masovne migracije dodatno pogoršavaju te rizike.

Razvoj informacijskih i komunikacijskih tehnologija otvorio je nove mogućnosti povezivanja svijeta i olakšavanja svakodnevnog života, no istovremeno je doveo do

pojave novih prijetnji. Povećana ovisnost društava i pojedinaca o internetu i digitalnim tehnologijama stvara specifičnu ranjivost. Kibernetički napadi, bez obzira na motive, sve češće ugrožavaju sigurnost pojedinaca, organizacija i država. Geografska disperzija, tehnološka složenost i neograničena mogućnost komunikacije otežavaju identifikaciju napadača, njihovih namjera i sposobnosti. S porastom kibernetičkog kriminala, kibernetički prostor postaje arena za nezakonite aktivnosti koje mogu ozbiljno narušiti sigurnost osobnih podataka, dok istovremeno predstavlja sredstvo za nanošenje materijalnih šteta i žrtava u stvarnom svijetu. Radikalni pokreti, ekstremizam i terorizam, sve više koriste internet i društvene mreže za širenje svojih ideja, što im daje dalekosežniji utjecaj nego ikad prije [8].

Kibernetičke prijetnje predstavljaju rastući izazov za sigurnost Hrvatske, budući da digitalna transformacija društva i ekonomije povećava ovisnost o informacijskim tehnologijama. Kibernetički napadi na ključnu infrastrukturu, kao što su energetske sustavi, financijski sektor ili državne institucije, mogu imati ozbiljne posljedice po nacionalnu sigurnost.⁸ Upravo zato Hrvatska mora ulagati u razvoj obrambenih kapaciteta u kibernetičkom prostoru, kao i jačanje suradnje sa saveznicima unutar NATO-a i EU-a u području kibernetičke sigurnosti. Osim toga, zaštita osobnih podataka i privatnosti građana također je ključan aspekt u borbi protiv kibernetičkih prijetnji, što zahtijeva kontinuirano unapređenje pravnog i tehnološkog okvira [1].

Klimatske promjene postaju sve relevantniji sigurnosni izazov s potencijalno ozbiljnim posljedicama po Hrvatsku, koja je posebno osjetljiva na prirodne katastrofe poput poplava, suša i požara. Povećanje intenziteta ovih ekstremnih vremenskih uvjeta može destabilizirati ključne sektore poput poljoprivrede i turizma, te ugroziti opskrbu resursima poput vode i hrane. Također, klimatske promjene mogu izazvati migracijske valove, stvarajući dodatne pritiske na sigurnosni sustav zemlje. Hrvatska stoga mora razvijati sustave ranog upozoravanja i jačati otpornost na klimatske rizike, što uključuje unapređenje infrastrukture, razvoj prilagodbenih mjera i međunarodnu suradnju u borbi protiv klimatskih promjena [6].

⁸ Primjeri prijetnji nacionalnoj sigurnosti uključuju kibernetičke napade na ključne infrastrukture kao što su elektroenergetska mreža, HEP, ili napad na sustav bolnice Rebro, koji mogu izazvati ozbiljne posljedice po funkcioniranje društva i sigurnost građana.

Pandemije, poput globalne krize izazvane COVID-19 virusom, ukazale su na važnost zdravlja kao ključnog aspekta nacionalne i globalne sigurnosti. Pandemije ne samo da ugrožavaju zdravlje građana, već i destabiliziraju gospodarstvo, ugrožavaju društvenu koheziju i stvaraju pritisak na zdravstvene sustave. Kriza COVID-19⁹ pokazala je da pandemije mogu imati dugoročne sigurnosne posljedice, od narušavanja globalnih opskrbnih lanaca do produbljivanja nejednakosti unutar društava. Kako bi se Hrvatska učinkovito nosila s budućim pandemijskim prijetnjama, ključno je ojačati sustave javnog zdravstva, izraditi planove za odgovor na hitne situacije i osigurati kontinuitet opskrbe strateški važnim dobrima [10].

Rat u Ukrajini predstavlja značajnu globalnu prijetnju Republici Hrvatskoj iz više perspektiva, kako na sigurnosnom, tako i na ekonomskom i političkom planu. Kao dio šireg europskog sigurnosnog poretka, Hrvatska je izravno pogođena destabilizirajućim učincima sukoba koji se odvija u istočnoj Europi, unutar granica europskog kontinenta, a njegov dugotrajan i nepredvidljiv tijek donosi brojne rizike za regiju i šire. S vojno-sigurnosnog aspekta, rat u Ukrajini destabilizira sigurnosnu arhitekturu Europe, povećava rizik od širenja sukoba te izaziva zabrinutost zbog potencijalne eskalacije u šire geopolitičke sukobe. Iako je Hrvatska članica NATO-a, što osigurava određenu razinu zaštite, rat u Ukrajini naglašava krhkost sigurnosnog okruženja na europskom kontinentu. Blizina sukoba znači da Hrvatska¹⁰ mora biti spremna na moguće izazove poput povećanog pritiska na granice ili potrebe za hitnim sigurnosnim prilagodbama u slučaju proširenja sukoba. Također, jačanje vojnih aktivnosti i napetosti u istočnoj Europi stavlja Hrvatsku u osjetljiv položaj u kontekstu međunarodnih sigurnosnih prijetnji, uključujući potencijalne kibernetičke napade ili hibridne ratne operacije koje su već korištene tijekom sukoba u Ukrajini.

Ekonomski učinci rata također su značajni. Sukob u Ukrajini doveo je do poremećaja u globalnim opskrbnim lancima, osobito u energetske sektoru, s posebnim naglaskom na ovisnost Europe o ruskim energentima. Hrvatska, kao članica EU, suočava se s rastućim cijenama energije, inflacijom i poremećajima u opskrbi strateškim resursima poput plina i nafte, što utječe na gospodarstvo i životni standard građana. Rat također utječe na trgovinske veze i investicije, pri čemu nestabilnost u

⁹ Prema službenim podacima, do kraja pandemije COVID-19 u Hrvatskoj je zabilježeno preko 18.000 umrlih, dok je u svijetu taj broj premašio 6,9 milijuna osoba [9]

¹⁰ Pad bespilotne letjelice (drona) u blizini studentskog doma u Zagrebu u ožujku 2022. godine pokazuje potrebu Hrvatske da bude spremna na moguće sigurnosne incidente.

Ukrajini izaziva šire ekonomske potrese koji se osjećaju diljem Europe, pa tako i u Hrvatskoj. S političkog stajališta, rat u Ukrajini stavlja Hrvatsku pred izazov očuvanja nacionalnih interesa unutar složenih međunarodnih odnosa. Kao članica EU i NATO-a, Hrvatska je obvezna poštivati sankcije uvedene Rusiji te sudjelovati u međunarodnim naporima za podršku Ukrajini, uključujući vojnu i humanitarnu pomoć. Ova situacija može dovesti do političkih i diplomatskih pritisaka, ali i prijatnji od strane Rusije, koje uključuju potencijalne odgovore u obliku ekonomskih sankcija ili dezinformacijskih kampanja usmjerenih na destabilizaciju europskih država [11].

Ruska agresija ubrzala je procese slabljenja međunarodnih sigurnosnih mehanizama i sporazuma o kontroli naoružanja, što je rezultiralo povećanjem rizika od vojnih incidenata između NATO-a i Rusije na europskom tlu. Jedna od posljedica invazije je destabilizacija europske sigurnosne arhitekture, što je potaknulo Švedsku i Finsku da zatraže članstvo u NATO-u, dok su europske države povećale svoje obrambene proračune. Povećana je uloga NATO-a u osiguravanju europske sigurnosti, uz snažniju predanost Sjedinjenih Američkih Država tom cilju te povećana obrambena ulaganja članica Saveza. Europska unija odgovorila je na rusku invaziju uvođenjem niza gospodarskih i finansijskih sankcija Rusiji, pružanjem finansijske i humanitarne pomoći Ukrajini, kao i bilateralnom vojnom pomoći u naoružanju i opremi. U ožujku 2022. godine, EU je usvojila novi Strateški koncept za jačanje zajedničke sigurnosne i obrambene politike, dok je krajem godine pokrenula vojnu misiju obuke za jačanje sposobnosti ukrajinskih oružanih snaga. Sukob je također otkrio složenost energetske ovisnosti između EU-a i Rusije, osobito u pogledu prirodnog plina. Rusija je nastavila koristiti energente kao instrument pritiska na europske države s ciljem slabljenja europskog jedinstva. Kao odgovor, EU je povećala uvoz ukapljenog prirodnog plina (LNG) iz alternativnih izvora, pri čemu su Sjedinjene Države postale glavni dobavljač LNG-a za Europu, nadmašivši Rusiju u prvoj polovici 2022. godine [12].

Shodno navedenom, rat u Ukrajini povećava rizik od humanitarnih kriza i izbjegličkih valova. Hrvatska je već pokazala solidarnost primanjem izbjeglica iz Ukrajine, no trajanje sukoba može stvoriti dodatne pritiske na sustav prihvata i integracije, kao i na društvene resurse. Uz to, povećana militarizacija regije može izazvati dugoročne sigurnosne prijatnje, uključujući nestabilnosti u zemljama Zapadnog Balkana, što bi dodatno kompliciralo regionalnu sigurnosnu situaciju [13].

S obzirom na ove globalne trendove, Hrvatska mora kontinuirano prilagođavati svoju nacionalnu strategiju sigurnosti kako bi se učinkovito suočila s novim i promjenjivim prijetnjama. Ovo zahtijeva integrirani pristup koji uključuje suradnju između različitih sektora koji uključuju sektor obrane, sigurnosti, gospodarstva, zdravstva i okoliša te jačanje međunarodnih partnerstava. Multidimenzionalni pristup sigurnosti, koji prepoznaje povezanost između globalnih izazova i nacionalnih interesa, ključan je za dugoročno očuvanje sigurnosti i stabilnosti Hrvatske u promjenjivom međunarodnom okruženju [8].

Iako je nakon Hladnog rata smanjena mogućnost globalnog sukoba, prijetnja oružanim sukobima nije potpuno nestala, što se jasno pokazalo nakon ruske invazije na Ukrajinu početkom 2022. godine. Na početku 21. stoljeća pojavili su se novi izazovi i prijetnje, uključujući etničke napetosti, gospodarske krize, političku nestabilnost, međunarodni terorizam, organizirani kriminal, kršenja ljudskih prava, zloupotrebu informacijske tehnologije i širenje oružja za masovno uništenje [13].

Zbog toga je nužno razviti sustav nacionalne sigurnosti koji će biti sposoban nositi se s nekonvencionalnim prijetnjama u okviru raspoloživih gospodarskih i financijskih resursa. Hrvatska, slijedeći načela Povelje Ujedinjenih naroda¹¹ i druge međunarodne dokumente, prepoznaje, primjenjuje i štiti demokraciju, vladavinu prava te temeljna ljudska prava i slobode. Pozicionira se unutar srednjoeuropske i mediteranske civilizacijske sfere te nastoji osigurati svoju nacionalnu sigurnost kroz poštovanje međunarodnog prava. Ustav i zakoni u području sigurnosti i obrane moraju omogućiti aktivno sudjelovanje u institucijama kolektivne obrane i međunarodnim organizacijama koje doprinose nacionalnoj sigurnosti [14].

¹¹ Povelja Ujedinjenih naroda, usvojena 26. lipnja 1945. godine, temeljni je dokument Ujedinjenih naroda kojim se uspostavlja ciljevi, načela i struktura ove međunarodne organizacije. Povelja promiče međunarodni mir, sigurnost, ljudska prava i socijalni napredak te predstavlja osnovu za suradnju među državama članicama [9]

4. STRATEGIJA NACIONALNE SIGURNOSTI REPUBLIKE HRVATSKE

Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske razvijala se tijekom proteklih desetljeća kao odgovor na dinamične promjene u unutarnjem i međunarodnom okruženju. Ovaj razvoj bio je izravno povezan s političkim, vojnim i gospodarskim tranzicijama koje je Hrvatska prošla, počevši od postratnog perioda nakon Domovinskog rata pa sve do članstva u NATO-u i Europskoj uniji. Prilagođavanje sigurnosnih politika postalo je nužnost zbog kontinuiranih promjena u geopolitičkim uvjetima, pojavom novih sigurnosnih prijetnji i rastućom kompleksnošću međunarodnih odnosa. Svaka faza razvoja strategije reflektirala je specifične izazove toga vremena, te je bila usmjerena na očuvanje nacionalne sigurnosti i stabilnosti u regiji [2].

Glavni ciljevi strategije nacionalne sigurnosti jasno su definirani kako bi odgovarali na različite unutarnje i vanjske izazove s kojima se Hrvatska suočava. Prvi i temeljni cilj ostaje zaštita teritorijalnog integriteta, koji obuhvaća očuvanje suvereniteta, granica i neovisnosti Republike Hrvatske. U tu svrhu, ključan je razvoj i jačanje obrambenih kapaciteta, što uključuje modernizaciju oružanih snaga, poboljšanje vojne infrastrukture te aktivno sudjelovanje u međunarodnim obrambenim savezima i operacijama kolektivne sigurnosti. Obrambena spremnost postala je važan čimbenik u osiguranju stabilnosti i očuvanju hrvatskog teritorija od potencijalnih prijetnji [8].

Okvir nacionalne sigurnosti čine Ministarstvo obrane, Ministarstvo unutarnjih poslova, sigurnosne i obavještajne agencije, te druge relevantne državne institucije. Ključni akteri uključuju i međunarodne partnere poput NATO-a i EU-a, te regionalne inicijative za suradnju.

4. 1. Pregled i evolucija strategije

Evolucija strategije nacionalne sigurnosti u Republici Hrvatskoj reflektira političke, vojne i društvene promjene koje su se događale od osamostaljenja do danas. Početni

okvir nacionalne sigurnosti formiran je tijekom i neposredno nakon Domovinskog rata, kada su glavni prioriteti bili obrana suvereniteta i teritorijalnog integriteta zemlje. U tim ranim godinama, strategija je bila izrazito fokusirana na izgradnju i jačanje oružanih snaga, obnavljanje ratom razorenih područja i osiguranje osnovne stabilnosti unutar državnih granica. Sigurnosni izazovi su primarno dolazili iz neposrednog regionalnog okruženja, što je odredilo prioritet zaštite teritorija i osiguranje mira [15].

Ulaskom Hrvatske u NATO 2009. godine, došlo je do značajnog zaokreta u strategiji nacionalne sigurnosti. Hrvatska je, kao članica ove kolektivne sigurnosne organizacije, preuzela obveze koje su zahtijevale prilagodbu njezine strategije prema standardima i doktrinama NATO-a. Fokus se pomaknuo s isključivo nacionalne obrane prema međunarodnim operacijama, sudjelovanju u misijama očuvanja mira i doprinosu globalnoj sigurnosti. Strategija je sada uključivala ne samo zaštitu nacionalnih interesa, nego i obvezu djelovanja u širem međunarodnom kontekstu, što je zahtijevalo jačanje suradnje s partnerskim zemljama i modernizaciju obrambenih kapaciteta [5].

Pristupanjem Europskoj uniji 2013. godine, strategija nacionalne sigurnosti Hrvatske dodatno se evoluirala kako bi odgovarala integracijskim procesima i zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici EU. U tom razdoblju, Hrvatska je počela pridavati veću važnost pitanjima energetske sigurnosti, kibernetičke sigurnosti i otpornosti na prirodne katastrofe, prepoznajući ih kao ključne elemente moderne nacionalne sigurnosti. Strategija je također obuhvatila borbu protiv organiziranog kriminala i terorizma, s naglaskom na međunarodnu suradnju i razmjenu informacija u borbi protiv tih globalnih prijetnji [8].

Posljednjih godina, strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske sve se više fokusira na prilagodbu novim sigurnosnim izazovima koji proizlaze iz globalizacije i tehnološkog napretka. Kibernetičke prijetnje, hibridni rat i klimatske promjene prepoznati su kao ključni faktori koji zahtijevaju modernizaciju i prilagodbu postojećih sigurnosnih politika. U tom kontekstu, Hrvatska razvija fleksibilniji i proaktivniji pristup nacionalnoj sigurnosti, integrirajući napredne tehnologije, jačajući kapacitete civilne zaštite i sudjelujući u regionalnim i globalnim inicijativama za očuvanje sigurnosti [6].

Kroz ove faze evolucije, strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske prešla je put od temeljne zaštite suvereniteta do sveobuhvatnog pristupa koji obuhvaća nacionalne, regionalne i globalne sigurnosne izazove. Današnji sigurnosni sustav Hrvatske temelji se na principima multilateralizma, međunarodne suradnje i održivog razvoja, s ciljem osiguravanja dugoročne stabilnosti i prosperiteta za sve građane.

4. 2. Ključni ciljevi i prioritete

Strateški ciljevi Republike Hrvatske definiraju konkretne korake u postizanju nacionalne sigurnosti unutar svakog područja nacionalnog interesa, prilagođeni uvjetima međunarodnog okruženja i usmjereni na srednjoročni razvoj. Hrvatska će koristiti sve dostupne instrumente i mehanizme nacionalne moći kako bi ostvarila te ciljeve. Oni uključuju osiguranje visoke razine sigurnosti građana i infrastrukture, razvoj sustava domovinske sigurnosti, snažnu obranu, ekološku stabilnost, demografsku obnovu, učinkovitu državnu upravu, promociju nacionalnog identiteta i jačanje međunarodnog ugleda. Također, važan je cilj zaštita identiteta i prava Hrvata u Bosni i Hercegovini te u dijaspori [8].

Osnovni prioritete nacionalnih interesa temelje se na zaštiti sloboda, prava i sigurnosti građana. Javna sigurnost ključna je za razvoj pojedinca, društva i gospodarstva, osobito turizma, koji se oslanja na imidž Hrvatske kao sigurne destinacije. Ostvarivanje javne sigurnosti zahtijeva ravnotežu između sigurnosnih potreba i temeljnih ustavnih vrijednosti. Preventivne mjere, razmjena informacija i suradnja između sigurnosnih institucija, gospodarstva i građana igraju ključnu ulogu u tom procesu, a naglasak će biti stavljen na razvoj sigurnosne kulture i svijesti [2].

Policija će ostati centralna snaga u očuvanju javnog reda, istraživanju kriminala i zaštiti imovine, dok će sigurnosno-obavještajni sustav proaktivno pratiti prijetnje i rizike, koristeći analitiku i digitalne inovacije za rano prepoznavanje problema. Naglasak će biti stavljen na poboljšanje obavještajnih sposobnosti i predviđanja, kao i na jačanje sustava nadzora nad radom sigurnosnih službi, uključujući parlamentarni, stručni i građanski nadzor [14].

Stalna obuka zaposlenika u javnoj sigurnosti i primjena suvremenih tehnologija omogućit će uspješnije suočavanje s prijetnjama kao što su kibernetički kriminal, korupcija, organizirani kriminal i terorizam. Suočavanje s međunarodnim sigurnosnim izazovima zahtijevat će kontinuiranu međunarodnu suradnju kako bi se osigurala odgovarajuća reakcija na prijetnje koje prelaze nacionalne granice [2].

Republika Hrvatska posjeduje značajnu prirodnu baštinu koja predstavlja ključne resurse za njezin razvoj i prosperitet. Zemlja je bogata očuvanim prirodnim okolišem, uključujući šume, rijeke, izvore pitke vode, plodno zemljište, močvare i jezera, more te brojne otoke, svi s bogatom biološkom raznolikošću, uključujući mnoge endemske vrste. Očuvani životni stilovi u brojnim područjima, koji su se razvijali kroz stoljeća, omogućili su održiv odnos s prirodom i dugotrajno korištenje prirodnih resursa. Ovi stilovi su rezultirali bogatom kulturnom baštinom i narodnim običajima koji su uspjeli opstati unatoč modernizaciji. U suvremenom svijetu, u kojem je prisutan trend komercijalizacije i smanjenja raznolikosti, ovo ekološko i kulturno naslijeđe predstavlja iznimno vrijedno bogatstvo.

Planovi Republike Hrvatske uključuju integraciju ekološkog naslijeđa u održivo kružno gospodarstvo, s posebnim naglaskom na proizvodnju zdrave hrane i upravljanje izvorima pitke vode. Turizam će se usmjeriti na promociju ekološke baštine i kulturnih vrijednosti, čime će dodatno iskoristiti ekološke potencijale i potaknuti revitalizaciju ruralnih područja, uključujući sela i manja naselja. Zajedničkim naporima državnih i lokalnih vlasti te gospodarskih subjekata, nastojat će se postići ravnoteža između poboljšanja kvalitete života, gospodarske i socijalne dobrobiti te očuvanja okoliša [8].

U cilju povećanja otpornosti na klimatske promjene, razvijat će se nove mjere i postupci. Povećat će se pravna regulativa koja omogućuje integraciju načela održivog razvoja u javne politike i projekte. Posebnu pažnju posvetit će se donošenju strateških odluka koje utječu na okoliš, uzimajući u obzir klimatske promjene kako bi se poboljšala otpornost sustava. Republika Hrvatska planira poticati industrijsku proizvodnju i proizvodnju hrane tako što će premjestiti određene industrijske aktivnosti iz velikih urbanih središta u slabije razvijena područja. Ovaj pristup trebao bi imati pozitivan učinak na demografsku revitalizaciju i ravnomjerniji gospodarski razvoj te unaprijediti poljoprivredu. Istovremeno, ulaganja u ruralne projekte i modernizacija poljoprivrede, uključujući kapitalna ulaganja i suvremene tehnologije,

bit će ključna za održivi razvoj.

Regionalni razvoj bit će usmjeren na poticanje gospodarskog i društvenog napretka, s naglaskom na obrazovanje, transfer znanja i aktiviranje lokalnih potencijala. Razvijat će se mjere za uravnotežen regionalni razvoj, posebno u demografski i gospodarski slabije razvijenim područjima [2].

Zaštita nacionalnih interesa i ostvarivanje strateških ciljeva Republike Hrvatske ovise o stabilnom financijskom sustavu i gospodarskom rastu. Intenzivna međunarodna trgovina i suradnja s drugim državama poboljšavaju unutarnju stabilnost i međunarodni položaj Hrvatske. Povećanje financijskih sposobnosti omogućuje ostvarivanje strateških ciljeva i sprječava negativne trendove u društvu, dok nacionalna sigurnost stvara preduvjete za održivo gospodarstvo. Bolje upravljanje resursima i iskorištavanje prilika za rast su ključni za sve sektore, privatni i državni. Kontinuirana analiza i eliminacija čimbenika s negativnim utjecajem na gospodarstvo su neophodne za održivi razvoj. Razvoj infrastrukture, uključujući prometnu i elektroničku povezanost te opskrbu energijom i vodom, bit će prioritet za sve dijelove zemlje, s posebnim naglaskom na ruralne i opustjele krajeve.

Energetska neovisnost bit će ključna za stabilnost gospodarstva. Republika Hrvatska će raditi na diversifikaciji izvora energije, povećanju dostupnosti energetske resursa i razvoju energetske infrastrukture. Ulaganja u obnovljive izvore energije i unapređenje regulativnog okvira također će biti važni za dugoročnu održivost.

Sigurnost, budućnost i napredak Hrvatske uvelike ovise o tome kako će zemlja upravljati demografskim izazovima u nadolazećim godinama. Održavanje i povećanje broja stanovnika, ravnomjerna naseljenost te razvijanje ljudskih potencijala ključni su za stabilnost države. Smanjenje broja stanovnika, starenje populacije i neravnomjerni regionalni razvoj postaju ozbiljni izazovi koji ograničavaju održivi razvoj Hrvatske u cjelini. Ovi negativni trendovi ne samo da smanjuju gospodarski potencijal, već i sposobnost zemlje da se učinkovito nosi s prijetnjama sigurnosti [8].

Demografska politika, usmjerena na promicanje obiteljskog života, poticanje povoljnijih uvjeta za mlade obitelji te imigracijsku politiku usklađenu s tržištem rada, morat će uzeti u obzir specifične karakteristike hrvatskog društva. S obzirom na kompleksnost ovih izazova, potreban je sveobuhvatan pristup u koordinaciji različitih sektora, koji će omogućiti dugoročno praćenje i prilagođavanje mjera. Gradovi sa

pozitivnim demografskim trendovima u Republici Hrvatskoj su Zagreb (glavni grad) i Dubrovnik (manji grad zahvaljujući turizmu). Mjere za poticanje rađanja, koje će obuhvatiti različite društvene, zdravstvene i ekonomske aspekte, bit će ključne za demografsku obnovu. Naglasak će biti stavljen na osiguravanje slobodnog izbora roditeljstva, ravnopravnosti spolova te podrške obiteljskim vrijednostima [5].

Poticanje povratka iseljenika te integracija iseljeništva u gospodarski razvoj zemlje također će igrati važnu ulogu u suočavanju s demografskim izazovima. Za uspješnu provedbu ove politike, nužno je pridobiti široku podršku javnosti i osigurati koordinirane mjere na svim razinama društva. Cilj svih ovih mjera bit će osiguranje dugoročne stabilnosti, ravnomjernog razvoja i socijalne pravde, kako bi se stvorili uvjeti za povratak mladih, zaustavljanje iseljavanja i jačanje potencijala Hrvatske za budućnost [8].

Sigurnost i dobrobit građana Hrvatske izravno su povezani s učinkovitom državnom upravom i javnim službama¹². Na temelju njihovog rada građani procjenjuju ostvarivanje svojih prava i razvijaju osjećaj sigurnosti i kvalitete života. Ključni za to su pravosudni sustav, zdravstvo, socijalna skrb, te obrazovni i znanstveni sektor. Efikasno kažnjavanje nezakonitih radnji ima preventivni učinak, štiteći temeljne ustavne vrijednosti i prava građana. Pravosudni sustav se stalno prilagođava novim prijetnjama, čime pridonosi cjelokupnom društvenom razvoju. Hrvatska sudjeluje u međunarodnim naporima za procesuiranje novih oblika kriminala te se zalaže za usklađivanje s međunarodnim konvencijama. Jačanje institucija i suradnja s regulatornim tijelima omogućuje stabilnost financijskog sustava i borbu protiv pranja novca. Uprava će modernizirati usluge korištenjem suvremenih tehnologija, čime će građanima i tvrtkama olakšati pristup državnim uslugama [5].

Hrvatska će nastaviti s digitalizacijom javne uprave, osiguravajući građanima pristup internetu visoke kvalitete. Time će se unaprijediti učinkovitost javnih usluga i potaknuti gospodarski rast kroz digitalne inovacije. Također, razvijat će se mjere jačanja sigurnosti informacijskih sustava i zaštite podataka građana. Zdravstveni sustav

¹² Projekti koji su poboljšali rad državne uprave i javnih službi su: e- Građani na kojemu su dostupne usluge izdavanja različitih potvrda, pristup zdravstvenim kartonima, porezne prijave i upis djece u škole. E- zdravstvo omogućuje izdavanje recepta, uputnice, kartona i bolovanja.

usmjeren je na prevenciju bolesti i osiguranje kvalitete hrane i pitke vode, dok socijalna politika smanjuje nejednakosti i doprinosi socijalnoj stabilnosti. Obrazovni sustav će kroz reforme razvijati digitalne vještine mladih i usklađivati se s potrebama tržišta rada, promovirajući cjeloživotno obrazovanje.

Hrvatska će kroz odgovornu imigracijsku politiku usmjerenu na gospodarski razvoj raditi na integraciji imigranata. Uvođenjem transparentnosti i jačanjem antikorupcijskih mjera, nastojat će se povećati povjerenje građana u institucije. Strategija komunikacije s javnošću omogućit će građanima sudjelovanje u kreiranju sigurnosnih politika, a mediji će imati ključnu ulogu u poticanju dijaloga i podržavanju demokratskih vrijednosti.

Hrvatski nacionalni identitet, utemeljen na vrijednostima Ustava, odražava slobodu, prava i ravnopravnost, te promiče društvo u kojem se cijeni tolerancija, jednakost i zaštita ljudskog dostojanstva. Posebna pažnja posvećuje se očuvanju hrvatskog jezika kao ključnog elementa identiteta, ali se također potiče uvažavanje različitosti i zaštita manjinskih prava, čime se Hrvatska pozicionira kao država koja prihvaća sve svoje građane. Kao europska, mediteranska i srednjoeuropska država, Hrvatska dijeli zajedničke civilizacijske vrijednosti sa svojim europskim susjedima, pridonoseći time zajedničkom identitetu kroz svoje bogato povijesno nasljeđe. Obrazovanje igra ključnu ulogu u očuvanju i jačanju identiteta, kroz programe koji naglašavaju važnost jezika, povijesti i kulture, omogućujući građanima razumijevanje i ravnopravno sudjelovanje u europskoj zajednici naroda [8].

Republika Hrvatska predana je promicanju znanstveno utemeljene istine o svojoj povijesti, posebno o Domovinskom ratu, čuvajući dostojanstvo branitelja i svih žrtava rata. Ovaj aspekt hrvatskog identiteta posebno se naglašava kroz obilježavanje državnih blagdana i važnih obljetnica s pijetetom i ponosom, kao način očuvanja kolektivne memorije i sjećanja na one koji su žrtvovali život za slobodu [5].

Osim očuvanja unutarnjih vrijednosti, Hrvatska snažno potiče svoju međunarodnu prisutnost kroz sudjelovanje u multilateralnim organizacijama, poput Ujedinjenih naroda, NATO-a i Europske unije. Cilj je jačati sigurnost, stabilnost i ugled Hrvatske na globalnoj sceni, posebno kroz diplomaciju, gospodarstvo i kulturnu razmjenu. Hrvatska aktivno promiče regionalnu suradnju, posebno u jugoistočnoj Europi, te se zalaže za mir i stabilnost kroz potporu demokratskim procesima i reformama.

Sigurnost i stabilnost jugoistočne Europe od ključne su važnosti za nacionalnu sigurnost Hrvatske, te ona kroz članstvo u EU i NATO-u, kao i kroz inicijative poput "Inicijative triju mora", nastoji jačati vlastiti položaj i doprinosti sigurnosti i stabilnosti šire regije. Hrvatska diplomacija, uz promociju svojih kulturnih i gospodarskih potencijala, posebnu pažnju posvećuje zaštiti nacionalnih interesa i jačanju međunarodnih partnerstava, s posebnim naglaskom na održavanje stabilnosti u susjedstvu [8].

Sve ove mjere i inicijative, zajedno s ulaganjem u obrazovanje, kulturu, znanost i sport, pridonose prepoznatljivosti Hrvatske kao moderne, sigurne i otvorene države, koja u svijetu gradi imidž zemlje koja poštuje ljudska prava i slobode, te doprinosi međunarodnom miru i stabilnosti.

4. 3. Institucionalni okvir i glavni akteri

Zakon o sustavu domovinske sigurnosti je pravni akt Republike Hrvatske koji definira djelovanja državnih tijela institucija zaduženih za obranu i sigurnost zemlje. Čimbenici domovinske sigurnosti u zakonu obuhvaćaju vojne prijetnje, terorizam, prirodne nepogode i katastrofe, tehnološke prijetnje, javni red i mir, epidemije i pandemije. Ovi čimbenici pokrivaju skup prijetnji i ugroza, a Zakon o sustavu domovinske sigurnosti propisuje strategije i mjere za njihovo prepoznavanje i suzbijanje.

Institucionalni okvir nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske temelji se na koordiniranom djelovanju nekoliko ključnih institucija koje osiguravaju stabilnost, zaštitu građana i teritorijalnu cjelovitost države. U središtu ovog sustava je Vijeće za nacionalnu sigurnost, koje predstavlja najviši tijelo tvorni organ za donošenje odluka o sigurnosnim pitanjima. Vijeće okuplja ključne državne dužnosnike, uključujući predsjednika Republike i predsjednika Vlade, a njegova je uloga koordinacija i usmjeravanje sigurnosnih politika, uključujući vanjsku politiku, obranu i unutarnje sigurnosne mjere.

Ured Vijeća za nacionalnu sigurnost (UVNS) služi kao operativno središte za praćenje, analizu i koordinaciju aktivnosti unutar sigurnosnog sektora. UVNS prikuplja i analizira podatke koji su od ključne važnosti za nacionalnu sigurnost te pruža stručnu potporu u radu Vijeća za nacionalnu sigurnost. UVNS također surađuje s tijelima sigurnosno-

obavještajnog sustava, kao što su Sigurnosno-obavještajna agencija (SOA) i Vojna sigurnosno-obavještajna agencija (VSOA), koje imaju odgovornost za prikupljanje i obradu obavještajnih podataka u svrhu zaštite nacionalne sigurnosti. SOA se bavi civilnim sektorom, dok VSOA djeluje unutar vojnog konteksta. Ministarstvo obrane (MORH) i Oružane snage Republike Hrvatske (OSRH) čine ključne stupove vojne obrane države. Ministarstvo obrane odgovorno je za vođenje politike obrane, planiranje i razvoj obrambenih kapaciteta, dok OSRH provodi obrambene zadaće i operacije unutar i izvan državnih granica. Oružane snage igraju ključnu ulogu u međunarodnim mirovnim misijama i kolektivnoj obrani u okviru saveza poput NATO-a [5].

Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) Republike Hrvatske ima ključnu ulogu u osiguravanju unutarnje sigurnosti i stabilnosti države, djelujući kroz različite sektore i specijalizirane organizacijske jedinice. Osim policijskih službi, koje su najvidljiviji dio MUP-a i odgovorne su za svakodnevnu zaštitu građana, sprječavanje kriminalnih aktivnosti i održavanje javnog reda, MUP upravlja i drugim važnim segmentima unutarnje sigurnosti poput nadzora nad granicama, sigurnosti prometa i borbe protiv organiziranog kriminala.

Policija, kao operativno tijelo MUP-a, zadužena je za prevenciju, otkrivanje i suzbijanje kriminaliteta. Njihove aktivnosti uključuju borbu protiv različitih oblika kriminala, poput organiziranog kriminala, terorizma, korupcije, kibernetičkog kriminala i trgovine ljudima. Policija također osigurava javni red i mir tijekom velikih javnih okupljanja, prosvjeda i sportskih događanja, a kroz prometne službe brine o sigurnosti u cestovnom prometu, reguliranju prometa i provođenju zakona o prometu na cestama. Jedan od ključnih zadataka MUP-a je nadzor državnih granica, što je posebno važno s obzirom na činjenicu da je Hrvatska vanjska granica Europske unije. Granična policija osigurava zakonit ulazak i izlazak iz zemlje, kontrolira migracijske tokove te se bori protiv ilegalne imigracije i krijumčarenja. Ovaj segment rada MUP-a je od velikog značaja u kontekstu suvremenih sigurnosnih izazova poput nezakonitih migracija i globalnog terorizma. U kriznim situacijama, poput prirodnih katastrofa, epidemija ili velikih nesreća, MUP ima ključnu ulogu u kriznom upravljanju, koordinirajući hitne službe i druge relevantne institucije. Ravnateljstvo civilne zaštite, koje djeluje unutar MUP-a, zaduženo je za provođenje mjera zaštite i spašavanja, osiguravanje resursa i operativnu koordinaciju tijekom izvanrednih situacija. Ono također provodi edukacije i

preventivne aktivnosti kako bi se smanjili rizici i unaprijedila spremnost društva za suočavanje s krizama [1].

MUP također surađuje s međunarodnim organizacijama i partnerskim državama, osobito u kontekstu borbe protiv međunarodnog kriminala i terorizma. Hrvatska policija aktivno sudjeluje u mrežama kao što su Europol, Interpol i Frontex, osiguravajući učinkovitu razmjenu informacija i zajedničke operacije s ciljem povećanja sigurnosti na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Uz preventivne aktivnosti, MUP kontinuirano unapređuje svoje kapacitete, uvodi nove tehnologije i usmjerava se na profesionalnu edukaciju i obuku svojih djelatnika kako bi mogli učinkovito odgovoriti na sve složenije sigurnosne izazove s kojima se Hrvatska suočava [8].

Nacionalni sigurnosni sustav Republike Hrvatske uključuje i druge važne dionike poput Ministarstva vanjskih i europskih poslova koje vodi međunarodne aktivnosti vezane uz sigurnost, te pravosudnog sustava koji osigurava provedbu zakona i suzbijanje kriminala. Suradnja svih tih institucija unutar jasnog institucionalnog okvira ključna je za održavanje i jačanje nacionalne sigurnosti u Republici Hrvatskoj.

5. GLAVNE PRIJETNJE NACIONALNOJ SIGURNOSTI

Sigurnost, kao cilj državnog djelovanja, izraz je osnovnih društvenih potreba i kao takva zahtijeva trajno zadovoljenje. Ovo zadovoljstvo treba biti ostvareno kako na razini pojedinaca, društvenih grupa, političke zajednice (nacije), institucija (državnih i nevladinih) tako i od strane samih subjekata. Ovdje se pretpostavlja da je država obvezna organizacija, opremljena atributima nadređene vlasti kako bi zaštitila poredak od vanjskih i unutarnjih prijetnji, osiguravajući da zajednica koja nastanjuje njezin teritorij, koja se sastoji od međusobno ovisnih skupina s različitim interesima, uvjete egzistencija povoljna prema snazi njihova ekonomskog položaja i političkog utjecaja. Zakonski zajamčena i od države osigurana vjerska sloboda jedan je od uvjeta osiguranja osobne sigurnosti, koja je jedna od snaga koja stvara nacionalnu sigurnost u životu političke zajednice. U interesu je građana, naroda i države da se građanima osigura vjerska sloboda [5].

5. 1. Vojne prijetnje

Republika Hrvatska, kao članica NATO-a i Europske unije, suočava se s kompleksnim sigurnosnim izazovima u svom regionalnom okruženju i šire. U kontekstu Bosne i Hercegovine, prijetnje se primarno manifestiraju kroz nestabilnost unutar same države, što potencijalno može dovesti do etničkih tenzija i sigurnosnih rizika koji bi se mogli preliti na susjedne države, uključujući Hrvatsku. Posebno je zabrinjavajuća retorika i djelovanje političkih aktera u Bosni i Hercegovini koji dovode u pitanje teritorijalni integritet zemlje¹³, što može rezultirati destabilizacijom šire regije Zapadnog Balkana [5].

S druge strane, odnosi sa Srbijom nose inherentne rizike povezane s povijesnim i političkim pitanjima, poput nesuglasica oko ratnih zločina, pitanja granica te prava manjina. Iako su sukobi prošlih desetljeća okončani, latentne napetosti i dalje postoje,

¹³ Miroslav Dodik je predsjednik Republike Srpske, entiteta Bosne i Hercegovine poznati je po konzervativnim izjavama koje često izazivaju političke tenzije u Bosni i Hercegovini. Njegove izjave su usmjerene na sljedeće teme: neovisnost Republike Srpske od Bosne i Hercegovine, pravo naroda na samoopredjeljenje, kritizira institucije Bosne i Hercegovine. Te izjave izazivaju zabrinutost u međunarodnoj zajednici zbog potencijalne destabilizacije regije. M. Dodik često ističe bliske odnose Republike Srpske sa Srbijom i Rusijom, promovirajući političke i kulturne veze s tim državama. On se zalaže za produbljivanje suradnje s Rusijom.

što bi u slučaju destabilizacije moglo predstavljati sigurnosnu prijetnju za Republiku Hrvatsku. Zbog prisutnosti paravojnih skupina i potencijalne vanjske intervencije, Srbija ostaje čimbenik koji može destabilizirati šire područje jugoistočne Europe.

Rusija, kao globalni akter s rastućim utjecajem u regiji, predstavlja poseban izazov. Hrvatska se, kao članica NATO-a, može naći u središtu ruske strategije hibridnog ratovanja koja uključuje informacijske operacije, kibernetičke napade i potporu separatističkim i radikalnim grupama u regiji. Ruski interes za destabilizaciju Balkana može poslužiti kao sredstvo za izazivanje podjela unutar NATO-a i Europske unije, čime bi se oslabile transatlantske veze i povećao ruski utjecaj.

U kontekstu sukoba između Rusije i NATO-a, Hrvatska se suočava s potencijalnom prijetnjom budući da bi mogla postati meta ili poprište sukoba u slučaju eskalacije¹⁴. NATO-ova strategija kolektivne obrane, kojoj je Hrvatska posvećena, jamči određeni stupanj sigurnosti, ali također implicira da bi Hrvatska, kao članica Saveza, mogla biti izložena direktnim vojnim ili asimetričnim napadima ukoliko dođe do šireg sukoba između NATO-a i Rusije. Ova dinamika naglašava potrebu za kontinuiranim ulaganjima u obranu i modernizaciju oružanih snaga, kao i za održavanje dobrih diplomatskih odnosa s ključnim globalnim i regionalnim akterima.

5. 2. Terorizam

Novi sigurnosni izazovi i prijetnje nekonvencionalne prirode sve više skreću pozornost na problem tzv. "nevojne prijetnje sigurnosti". To uključuje oružane sukobe koji se ne odvijaju prema međunarodnim konvencijama i pravilima, te se kao takvi smatraju asimetričnim ili "iregularnim". Mnoge zemlje, uključujući i Hrvatsku, procijenile su da je klasičan vojni napad na teritorij malo vjerojatan, dok se povećala opasnost od nevojnih oblika prijetnji koje proizlaze iz nekonvencionalnih izvora. U kontekstu asimetričnih sukoba, ključnu ulogu ima terorizam, koji predstavlja ekstremnu formu oružanih akcija koje obično provodi slabija strana, često povezana s terorističkim djelovanjem [16].

¹⁴ Rusija je stavila Republiku Hrvatsku na popis neprijateljskih država.

"Terorizam" je možda najvažnija riječ u političkom vokabularu ovih dana. Stotine milijardi dolara troše se diljem svijeta kako bi se ovaj određeni oblik nasilnog političkog zločina ili nedopuštenog načina vođenja sukoba stavio pod kontrolu dok ljudi svakodnevno umiru od terorističkih djela. Ipak, čini se da se neki ljudi ne trude definirati terorizam niti smatraju da je vrijedno definirati taj koncept. Općenito se slaže da se protiv međunarodnog terorizma može boriti samo međunarodnom suradnjom. U području uzajamne pravne pomoći, jedno od temeljnih načela pravosudne suradnje općenito, a posebno ekstradicije, jest načelo dvojne kažnjivosti – djelo mora biti kazneno djelo u obje uključene države. Ako se države ne slažu oko toga predstavlja li neki čin terorizam ili ne, šanse za međudržavnu suradnju su očito smanjene. Terorizam je složen i višedimenzionalan fenomen, a termin se koristi promiskuitetno za tako širok raspon manifestacija [17].

Terorizam se temelji na nasilju i pokušaju stvaranja trajnog straha i nesigurnosti u društvu. Ako uspije u svojim namjerama, društvo može ući u krizno razdoblje, u kojemu se preispituju temeljne vrijednosti, a normalno funkcioniranje biva narušeno. Terorizam iskorištava ranjivosti suvremenih društava, koja nisu dugoročno sposobna podnijeti stalnu prijetnju straha i nesigurnosti, posebno ona koja su navikla na visoki stupanj osobnih i društvenih sloboda.

Asimetrični ratovi, među kojima je terorizam najizrazitiji oblik, produkt su suvremenih sukoba u kojima slabija strana primjenjuje okrutne metode bez moralnih ograničenja. Ovaj tip sukoba postao je izražen nakon raspada hladnoratovske bipolarne strukture, što je omogućilo turbulentne promjene u mnogim državama. To je dovelo do smanjenja klasičnih vojnih sukoba i porasta nasilja koje uključuje naoružane civile ili sukobe s paravojnim snagama. Na globalnoj razini, jaz između bogatih i siromašnih zemalja potiče društvene i ekonomske tenzije koje često rezultiraju nasiljem, dok vjerske i kulturološke razlike, pod utjecajem radikalnih ideologija, dodatno potiču sukobe s elementima ekstremnog nasilja [18].

Terorizam se u većini zemalja smatra kriminalnim djelom, ali postoji bitna razlika između običnih kriminalaca i terorista, čak i u slučajevima poput pljačke banke. Terorističke skupine sve češće surađuju s organiziranim kriminalom, koristeći njegove usluge za pribavljanje krivotvorenih dokumenata, krijumčarenje oružja i prebacivanje terorista preko granica. Ova suradnja koristi obje strane – organiziranom kriminalu

donosi financijsku dobit, dok teroristima omogućuje provođenje njihovih akcija. Tako teroristi postaju ne samo korisnici usluga organiziranog kriminala, već i aktivni suradnici u takvim mrežama. Posebnu prijetnju u suvremenim međunarodnim odnosima predstavlja terorizam povezan s islamskim fundamentalizmom, posebno njegovim vahabitskim učenjem, koje privlači sve veći broj mladih muslimana diljem svijeta. Ovaj oblik fundamentalizma dobiva globalne dimenzije i često se manifestira u obliku međunarodnog terorizma. Osobito opasna forma ovog terorizma je "samoubilački terorizam", koji ima razoran učinak kako na materijalnom, tako i na psihološkom planu. Takvi napadi, koje izvode "živi strojevi", mogu biti jednostavni i jeftini za izvedbu, ali izazivaju velike štete i paniku. Samoubilački napadi omogućuju teroristima da ostvare maksimalan učinak s minimalnim sredstvima, dok je psihološki učinak na javnost razoran, potkopavajući osjećaj sigurnosti u društvu [16].

Za planere terorističkih napada, samoubilački terorizam predstavlja "isplativu" strategiju – žrtvuje se jedan napadač, dok su posljedice često višestruko teže, kako u ljudskim žrtvama, tako i u materijalnoj šteti. Oslobođanje napadača od brige za vlastiti život omogućuje mu fokus na uništenje cilja, čineći ove napade izuzetno učinkovitim. Psihološki učinak je također iznimno snažan; spoznaja da se među ljudima mogu skrivati "žive bombe" potkopava kolektivni moral i sigurnost, što je upravo ono čemu teroristi teže – izazivanju straha i nesigurnosti u društvu.

Hrvatska se nalazi na važnim geopolitičkim pravcima koji povezuju Europu s novim energetske izvorima u Aziji, te između razvijenih zapadnoeuropskih država i resursima bogatih, ali industrijski slabijih područja Istočne Europe. Svaka potencijalna borba za kontrolu tih tranzitnih pravaca ili za pristup energetske resursima može izazvati regionalne krize koje bi mogle ugroziti sigurnost i stabilnost Hrvatske. Ratovi na prostoru bivše Jugoslavije također su stvorili povoljne uvjete za djelovanje terorističkih skupina, uključujući Al Qa'idu, koja se nakon gubitka baza u Afganistanu počela infiltrirati na Balkan. Njezini članovi uključili su se u sukobe u Bosni i Hercegovini, na Kosovu i u Makedoniji, prikrivajući svoje aktivnosti kroz dobrotvorne organizacije i mala poduzeća koja su financirala njihove terorističke akcije. Istodobno, otvorene su vjerske škole i džamije, u kojima se širila radikalna verzija islama. U tom

kontekstu, na Balkan je stigao Muhammad Al Zawahiri¹⁵, koji je uspostavio kontakte s bosanskom vojskom i kosovskim Albancima, dok su mudžahedini, uvježbani u Afganistanu, dolazili u Bosnu kao dragovoljci [8].

Postoje različiti oblici terorizma. Revolucionarni terorizam je vjerojatno najčešći oblik. Praktikanti ove vrste terorizma traže potpuno ukidanje političkog sustava i njegovu zamjenu novim strukturama. Suvremeni primjeri takve aktivnosti uključuju kampanje talijanskih Crvenih brigada, frakcije njemačke Crvene armije (Baader-Meinhof Gang), baskijske separatističke skupine ETA, peruanskog Sjajnog puta (Sendero Luminoso) i ISIL-a (Islamska država u Iraku i Levant; poznat i kao Islamska država u Iraku i Siriji [ISIS]). Subrevolucionarni terorizam je manje uobičajen. Ne koristi se za rušenje postojećeg režima, već za modificiranje postojeće društveno-političke strukture. Budući da se ta modifikacija često postiže prijetnjom svrgavanja postojećeg režima, subrevolucionarne skupine je nešto teže identificirati. Primjer se može vidjeti u ANC-u¹⁶ i njegovoj kampanji za ukidanje apartheida u Južnoj Africi [18].

Terorizam establišmenta, koji se često naziva državnim ili od države sponzoriranim terorizmom, koriste vlade - ili češće frakcije unutar vlada - protiv građana te vlade, protiv frakcija unutar vlade ili protiv stranih vlada ili skupina. Ova vrsta terorizma vrlo je česta, ali ju je teško identificirati, uglavnom zato što je potpora države uvijek tajna. Sovjetski Savez i njegovi saveznici navodno su bili uključeni u široku potporu međunarodnom terorizmu tijekom Hladnog rata; u 1980-ima Sjedinjene Države podržavale su pobunjeničke skupine u Africi koje su navodno bile angažirane u terorističkim djelima, kao što je UNITA (Nacionalna unija za potpunu neovisnost Angole); i razne muslimanske zemlje (npr. Iran i Sirija) navodno su pružale logističku i financijsku pomoć islamskim revolucionarnim skupinama angažiranim u kampanjama protiv Izraela, Sjedinjenih Država i nekih muslimanskih zemalja u kasnom 20. i ranom 21. stoljeću.

¹⁵ Muhammad Al Zawahiri je mlađi brat Aymana al-Zawahirija, bivšeg vođe terorističke organizacije Al-Kaida. On je također povezan s radikalnim islamističkim pokretima, iako njegova uloga nije bila toliko prominentna kao bratova. Muhammad al-Zawahiri bio je uključen u različite džihadističke aktivnosti, uključujući podupiranje radikalnih islamističkih grupa i ideologija.

¹⁶ ANC (African National Congress) je politička stranka u Južnoj Africi, poznata po svojoj ključnoj ulozi u borbi protiv apartheida i za uvođenje demokracije u zemlji. Osnovan je 1912. godine s ciljem zastupanja prava crnog stanovništva u Južnoj Africi i borbe protiv rasne diskriminacije koju je provodio tadašnji režim bijele manjine. Danas ANC i dalje ostaje glavna politička stranka u Južnoj Africi, ali se suočava s kritikama zbog korupcijskih skandala i problema s vođenjem zemlje.

Vojne diktature u Brazilu (1964–85), Čileu (1973–90) i Argentini (1976–83) počinile su djela državnog terorizma protiv vlastitog stanovništva. Nasilje policijske države Josipa Staljina u Sovjetskom Savezu i Saddama Husseina u Iraku primjeri su zemalja u kojima je jedan organ vlasti — često ili izvršna vlast ili obavještajni establišment — bio uključen u široko rasprostranjeni teror ne samo protiv stanovništva, već i protiv drugih tijela vlasti, uključujući vojsku. Uporni element svih oblika establišmentskog terorizma, za razliku od nedržavnog terorizma, je tajnost. Države uvijek nastoje odbaciti svoje aktivno suučesništvo u takvim djelima, i kako bi izbjegle međunarodnu cenzuru i kako bi izbjegle političku i vojnu odmazdu od strane onih koje ciljaju. Rusija je trenutno značajna prijateljica ove vrste terorizma za Republiku Hrvatsku [19].

Republika Hrvatska nije izolirana u globalnoj borbi protiv terorizma, već je aktivna članica međunarodne protuterorističke koalicije. Zbog svoje orijentacije prema turizmu, posebno je osjetljiva na različite oblike terorističkih prijateljica.

Uz to, rusko-ukrajinski sukob, koji sadrži elemente terorizma organiziranog od državne strane koji se preljeva i u druge države pokazao je da su klasični ratni sukobi koji će se sa lokalnih žarišta proširiti diljem svijeta u obliku terorizma i dalje mogući u 21. stoljeću, s posljedicama koje ti sukobi donose [16].

Vjerojatnost terorističkog napada u Republici Hrvatskoj smatra se niskom, što je posljedica nekoliko čimbenika, uključujući stabilno sigurnosno okruženje, proaktivnu suradnju s međunarodnim sigurnosnim agencijama te relativno mali broj prijateljica povezanih s radikalnim skupinama. Ipak, potencijalne posljedice terorističkog napada mogle bi biti vrlo ozbiljne, posebice u kontekstu razvijenog turističkog sektora, koji čini značajan dio hrvatskog gospodarstva. Hrvatska, kao popularno turističko odredište s milijunima posjetitelja godišnje, suočava se s mogućnošću da teroristički napadi ne bi samo nanijeli izravnu štetu ljudima i infrastrukturi, već bi mogli imati dugoročne ekonomske i reputacijske posljedice za zemlju. S obzirom na važnost turizma i prometa, sigurnosni organi ulažu posebne napore kako bi osigurali ključna mjesta poput zračnih luka, željezničkih i autobusnih postaja, te velikih turističkih središta.

Jedna od relevantnih sigurnosnih prijateljica s kojom je Hrvatska suočena odnosi se na tranzit pripadnika terorističkih organizacija preko njezina teritorija. Zbog svog zemljopisnog položaja, Hrvatska se nalazi na ruti koja povezuje Bliski istok, Aziju i Zapadnu Europu, što je čini ranjivom na nezakonite migracijske tokove. Terorističke

skupine mogu pokušati iskoristiti nezakonite migracije kao pokriće za krijumčarenje svojih članova preko granica, čime se otvara mogućnost ulaska radikaliziranih pojedinaca ili terorista na europski kontinent. Zbog toga hrvatske vlasti kontinuirano unaprjeđuju sustave nadzora granica i jačaju suradnju s međunarodnim partnerima kako bi spriječile ovakve aktivnosti [8].

Ekstremističko djelovanje pojedinaca i skupina unutar Republike Hrvatske sporadično je i uglavnom ograničeno na marginalne društvene elemente. Takvi radikalni elementi nemaju široku podršku među građanima te nemaju kapacitet ozbiljno ugroziti javnu sigurnost ili izazvati značajne nemire. Međutim, prijetnje ne smiju biti zanemarene, jer se i mali ekstremistički pokreti mogu razviti u ozbiljnije prijetnje ako se ne nadziru i suzbijaju pravovremeno. Primjeri ekstremizma mogu se pronaći i među navijačkim skupinama, koje su ponekad povezane s nasiljem, ekstremističkom retorikom i simbolikom. Takvi pojedinci koriste sportske događaje kao platformu za izražavanje radikalnih ideja, što može rezultirati nasiljem i narušavanjem javnog reda [1].

Iako ove ekstremističke aktivnosti trenutno ne predstavljaju ozbiljnu prijetnju nacionalnoj sigurnosti, one mogu negativno utjecati na međunarodni ugled Hrvatske, osobito ako se nasilje eskalira u međunarodnim događanjima ili ako se proširi putem medija. Stoga, hrvatske sigurnosne službe, uključujući policiju, aktivno prate radikalne skupine i nastoje preventivno djelovati kako bi se spriječilo širenje ekstremizma i njegov utjecaj na sigurnosnu situaciju u zemlji. Edukacija javnosti, suradnja s lokalnim zajednicama i intenziviranje preventivnih mjera ključni su elementi u očuvanju stabilnosti i sigurnosti u Republici Hrvatskoj [8].

5. 3. Organizirani kriminal

Organizirani kriminal i nedopuštena tržišta obično se povezuju s nasiljem i političkom nestabilnošću. Ovu percepciju promiču eksplicitni izvještaji vijesti o oružanim sukobima i situacijama kroničnog nasilja koji su potaknuti zaradom od trgovine drogom i drugih ilegalnih kriminalnih aktivnosti, poput onih u Afganistanu, Kolumbiji, Meksiku, Srednjoj Americi. Međutim, dostupni dokazi ne potvrđuju da su aktivnosti organiziranog kriminala, poput trgovine drogom, krađe nafte i krijumčarenja

dijamanata ili divljih životinja, nužno i jednako nasilne. Organizirani kriminal nije se razvio preko noći, niti je odjednom dosegnuo današnju sofisticiranost. On je evoluirao kroz dugi vremenski period, u nekim slučajevima i stoljećima, neprestano se prilagođavajući i jačajući. Danas, organizirani kriminal svakodnevno pronalazi nove metode djelovanja, izbjegavajući napore tijela progona i istražujući nova područja za svoje operacije. Njegov rast posebno je ubrzan na mjestima gdje su institucije slabe ili neučinkovite u suzbijanju kriminala [20].

Postoje određeni uvjeti koji posebno pogoduju širenju organiziranog kriminala. To su prvenstveno nedostatna učinkovitost državnih institucija, poput policije i pravosuđa, kao i stanja rata i poraća te razdoblja političke i gospodarske tranzicije. Organizirani kriminal koristi ove prilike kako bi se infiltrirao u društvo i proširio svoje djelovanje. U području krijumčarenja i trgovine ljudima, razvoj organiziranog kriminala potpomognut je raznim čimbenicima. To uključuje liberalizaciju granica, globalizaciju ekonomije, modernu komunikaciju i tehnologiju, te uključivanje u zakonita tržišta putem pranja novca. Organizirane kriminalne skupine postaju sve fleksibilnije i decentraliziranije, što im omogućuje brzo prilagođavanje promjenama u tržišnim uvjetima i prijetnjama od strane policije. Također, sve češće angažiraju specijaliste koji im pomažu u prilagodbi tržištu [21].

Moderne kriminalne organizacije su se transformirale iz velikih, rigidnih hijerarhijskih struktura u manje, elastične mreže s horizontalnom strukturom. Ove neformalne skupine često sklapaju privremene sporazume za zajedničke ciljeve, stvarajući mreže koje povezuju različite nezakonite aktivnosti. Na primjer, krijumčarenje ljudi često se pretvara u trgovinu ljudima, prostituciju ili prisilu na trgovinu drogom kako bi se otplatili dugovi, čime se stvara suvremeni oblik ropstva [1].

Razvoj organiziranog kriminala u Hrvatskoj može se pratiti unatrag do razdoblja nakon raspada Jugoslavije, iako su pojedine njegove naznake postojale već i u socijalističkoj Hrvatskoj. U tom razdoblju, kriminalne aktivnosti su bile ograničene uglavnom na prevare i prisvajanje društvene imovine, no zbog tadašnjeg snažnog sigurnosnog sustava, nisu se razvile u ozbiljan organizirani kriminal. Međutim, nakon raspada Jugoslavije i uspostave nove države, pojavili su se novi društveni i gospodarski uvjeti koji su pogodovali širenju organiziranog kriminala. Društvene i gospodarske promjene,

ratna razaranja, te okupacija dijela Hrvatske u prvim godinama njezine neovisnosti stvorili su plodno tlo za nove oblike kriminala. Tijela progona, koja su tek bila u fazi formiranja i borila se s obranom države, nisu imala kapaciteta za učinkovitu borbu protiv rastućeg bezakonja. Osim toga, nedostatak jasnih zakonskih propisa, propadanje gospodarstva, veliki gubici radnih mjesta te nekontrolirane migracije dodatno su pogoršavali situaciju. U takvom ozračju, ilegalne aktivnosti poput krijumčarenja oružja i nafte postale su uobičajene zbog ratnih embarga, a mnoge nelegalne radnje odvijale su se pod okriljem državne tajnosti i potrebe obrane.

Prvi znakovi organiziranog kriminala u Hrvatskoj pojavili su se tijekom i nakon Domovinskog rata. Danas su kriminalne skupine sve vještije u prikrivanju svojih nezakonitih aktivnosti, posebno u sektorima gospodarstva, financija i trgovine. Uočeni su slučajevi nezakonitog transfera kapitala iz zemlje, često putem "offshore" kompanija, što uključuje i nezakonito poslovanje pojedinih banaka. Organizirani kriminal također se infiltrirao u pravosudni i gospodarski sustav, koristeći se stečajevima, otkupom imovine i dugova na sumnjiv način [21].

Ove kriminalne aktivnosti karakteriziraju značajna materijalna šteta, međunarodne dimenzije i visok stupanj prikrivenosti. U mnogim slučajevima, kriminalne organizacije koriste financijske institucije i poslovne banke kako bi prikazale svoje aktivnosti kao zakonite. Takvi sofisticirani oblici kriminala zahtijevaju intenzivan rad na njihovom otkrivanju i suzbijanju kako bi se zaštitili pravni i financijski sustavi Republike Hrvatske.

5. 4. Prirodne katastrofe i pandemije

Katastrofa se opisuje kao ozbiljno ometanje funkcioniranja zajednice ili društva, pri čemu se suočavaju s velikim gubicima koji mogu biti ljudski, materijalni, ekonomski ili ekološki. Ovi gubici nadmašuju sposobnost pogođene zajednice ili društva da se nosi s posljedicama koristeći samo vlastite resurse. katastrofa, svaka prirodna ili ljudska katastrofa koja uzrokuje veliki gubitak ljudskih života ili uništavanje prirodnog okoliša, privatne imovine ili javne infrastrukture. Katastrofa može biti relativno iznenadna, poput potresa ili izlivanja nafte, ili se može odvijati kroz dulje razdoblje, poput

učinaka pandemije koja je u tijeku ili klimatskih poremećaja. Ozbiljne suše, šumski požari, poplave, klizišta i vulkanske erupcije često se smatraju primjerima prirodnih katastrofa. Velike industrijske nesreće, urušavanja zgrada, požari visokih zgrada, padovi zrakoplova, potonući brodova i teroristički akti često se klasificiraju kao katastrofe uzrokovane ljudskim djelovanjem [2].

Učestalost događaja i veličina njegovog utjecaja utječu na to hoće li se događaj smatrati katastrofom. Događaji s malom učestalošću pojavljivanja i velikim utjecajem (u smislu velikih ekonomskih i ljudskih gubitaka), kao što su smrt i šteta uzrokovana glađu, jakim potresom¹⁷, poplavom ili tropskim ciklonom ili šteta uzrokovana veliko ispuštanje otrovnog plina iz kemijskog postrojenja, državna tijela obično proglašavaju katastrofom. Događaji s visokom učestalošću pojavljivanja i niskim stupnjem utjecaja kao što je sezonska epidemija bolesti, izostanak kiše tijekom sušne sezone ili godišnji broj smrtnih slučajeva uslijed automobilskih nesreća, mogu se smatrati normalnim ili rutinskim događajima [13].

Rizik od katastrofe proizlazi iz kombinacije opasnosti i izloženosti tim opasnostima. Opasnost se odnosi na fenomen kao što je potres ili ciklon, koji može uzrokovati štetu na kulturnim dobrima, dok je izloženost opasnostima povezana s osjetljivošću tih dobara na te prijetnje. Dok su opasnosti vanjski uzroci katastrofa, izloženost opasnostima proizlazi iz inherentnih slabosti kulturnih dobara, kao što su njihova lokacija ili specifične karakteristike. Važno je razumjeti da iako su opasnosti poput potresa u mogućnosti izazvati katastrofe, same po sebi nisu katastrofe. U mnogim slučajevima, može se jasno utvrditi je li određena opasnost prirodna ili ljudski uzrokovana, primjerice u slučaju uragana ili oružanog sukoba. Ipak, mnoge prirodne katastrofe često su posljedica ljudskih aktivnosti, kao što su gradnja u poplavnim područjima, sječa šuma ili neadekvatna gradnja bez poštivanja sigurnosnih standarda.

¹⁷ Hrvatska je doživjela nekoliko značajnih potresa u novijoj povijesti, osobito u posljednjim desetljećima. Neki od najjačih potresa su: 1. Zagrebački potres – Potres magnitude 5,5 pogodio je Zagreb 22. ožujka 2020. godine. Bio je to najjači potres u Zagrebu u više od jednog stoljeća, prouzročivši znatnu štetu u središtu grada. Mnoge stare zgrade su oštećene, uključujući bolnice, škole i kulturne objekte, a jedna osoba je poginula. Ovaj potres izazvao je veliku obnovu u gradu, posebno zbog oštećenja povijesne jezgre. 2. Petrinjski potres (2020.) – Jedan od najsnažnijih potresa u novijoj povijesti Hrvatske dogodio se 29. prosinca 2020. godine, s magnitudom 6,4. Epicentar potresa bio je u blizini Petrinje, a najteže su pogođeni gradovi Petrinja, Sisak i Glina. Potres je prouzročio veliku materijalnu štetu, rušenje brojnih zgrada, a smrtno je stradalo sedam osoba. Ovaj događaj izazvao je međunarodne humanitarne napore i obnovu pogođenih područja

Postoji nekoliko temeljnih vrsta opasnosti koje mogu izazvati katastrofe: [22]

- Meteorološke opasnosti uključuju uragane, tornada, toplinske udare, munje i požare, koji se često javljaju uslijed ekstremnih vremenskih uvjeta. Hidrološke prijetnje, s druge strane, obuhvaćaju poplave, bujice i cunamije, te su povezane s promjenama u vodnom režimu i velikim količinama padalina.
- Geološke opasnosti, uključujući vulkanske erupcije, potrese i odronjavanja, predstavljaju značajan rizik, a njihovi uzroci mogu biti prirodni ili posljedica jakih kiša i klizišta. Astrofizičke prijetnje, kao što su meteori, mogu uzrokovati značajne štete ako uđu u kontakt s površinom Zemlje. Biološke opasnosti uključuju epidemije bolesti i pojava štetočina koje mogu imati ozbiljne posljedice za zdravlje i sigurnost ljudi.
- Ljudski faktor također ima veoma veliku ulogu u izazivanju katastrofa, s primjerima poput oružanih sukoba, požara, zagađenja, urušavanja infrastrukture, građanskih nemira i terorizma.
- Klimatske promjene, koje dovode do povećanja učestalosti i intenziteta oluja te poplava izazvanih izlivanjem glečerskih jezera (GLOFs), dodatno kompliciraju situaciju i povećavaju rizik od katastrofa.

Smanjenje rizika od katastrofa predstavlja pristup u prevenciji i ublažavanju učinaka nepogoda kroz sustavnu analizu i umanjivanje uzročnih čimbenika katastrofa. Ovaj koncept obuhvaća širok spektar mjera i strategija usmjerenih na smanjenje izloženosti prijetnjama te ranjivosti ljudi i imovine. Primarna svrha ovih mjera je smanjiti potencijalne štete i prevenirati nastanak katastrofa. Jedan od ključnih aspekata smanjenja rizika je upravljanje zemljištem i okolišem. Ova strategija uključuje planiranje i primjenu održivih praksi, kao što su izbjegavanje gradnje u područjima sklonim poplavama ili klizištima te očuvanje prirodnih barijera koje mogu pomoći u ublažavanju prirodnih nepogoda. Održivo upravljanje resursima pomaže u prevenciji problema prije nego što se pojave.

Unapređenje spremnosti na nepogode uključuje razvoj i primjenu planova za hitne situacije, kao i organizaciju edukacija i vježbi za zajednicu. Ova priprema omogućuje

brzu i učinkovitu reakciju u kriznim situacijama, čime se smanjuju moguće posljedice katastrofa. Uključuje i osposobljavanje lokalnih vlasti i stanovništva za odgovor na različite vrste prijetnji. Implementacija sustava za rano upozoravanje također igra ključnu ulogu u smanjenju rizika. Ovi sustavi omogućuju pravovremeno obavještanje o nadolazećim prijetnjama, poput uragana ili potresa, omogućavajući zajednicama da poduzmu preventivne mjere i pripreme se za nadolazeće događaje [23].

Uz ove tehničke i organizacijske mjere, smanjenje ranjivosti i podizanje svijesti među stanovništvom su od suštinske važnosti. Identifikacija i smanjenje faktora koji čine ljude i imovinu ranjivima, kao i educiranje o sigurnosnim praksama i pripremi za hitne situacije, doprinose većoj otpornosti zajednica i smanjuju rizik od katastrofa. Kombinacija ovih pristupa pomaže u stvaranju otpornijih zajednica i smanjenju učinaka prirodnih i ljudskih nepogoda, čime se osigurava bolja zaštita javne sigurnosti i očuvanje imovine.

6. SURADNJA U OKVIRU MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA

Kao članica Europske unije i NATO-a, Hrvatska koristi mogućnosti suradnje na međunarodnoj razini sa zemljama partnerima i zemljama u regiji kako bi ostvarila unapređenje svojih sigurnosnih kapaciteta, jačanje regionalne stabilnosti i promoviranje svojih strateških interesa. Aktivno sudjelovanje u međunarodnim organizacijama omogućuje Hrvatskoj ne samo pristup kolektivnim sigurnosnim mehanizmima i resursima, već i mogućnost oblikovanja zajedničkih politika i inicijativa koje doprinose održavanju međunarodnog mira i sigurnosti. Kroz suradnju u okviru ovih organizacija, Hrvatska može efikasno koordinirati svoje sigurnosne strategije i politike, prilagoditi se globalnim izazovima i osigurati zaštitu svojih nacionalnih interesa u složenom međunarodnom okruženju.

6. 1. Uloga Hrvatske u NATO-u

Ulazak Republike Hrvatske u NATO bio je jasna i stalna odluka svih ključnih političkih aktera, prvenstveno motivirana željom za stjecanjem pouzdanih sigurnosnih garancija. U početku, priroda i opseg tih garancija, kao i funkcionalnost unutar Saveza, nisu bili temeljito istraženi. Međutim, nakon što je Hrvatska postala članica, pitanja vezana uz ove aspekte postala su vrlo važna i neizbježna za analizu u političkim i akademskim krugovima. Od kada je 2009. godine postala punopravna članica NATO-a, Republika Hrvatska neprekidno dokazuje svoju predanost i pouzdanost unutar Saveza. Aktivno sudjelujući u raspravama i odlukama koje se donose u NATO-ovom Sjedištu u Bruxellesu, Hrvatska ne samo da pridonosi zajedničkim aktivnostima i ciljevima Saveza, već i promiče vlastita stajališta, vanjskopolitičke prioritete i nacionalne interese [15].

Hrvatska je, od svog pristupanja NATO-u, angažirana u ključnim operacijama i misijama Saveza. Osim sudjelovanja u misijama u Afganistanu do rujna 2020. godine, na Kosovu, u Iraku, na Mediteranu i u Libiji do studenoga 2011. godine, Hrvatska je također imala važnu ulogu u oblikovanju novog Strateškog koncepta Saveza 2010. godine. Ovaj dokument definira glavne zadatke NATO-a za to desetljeće. Hrvatska je, uz to, aktivno uključena u višegodišnji proces transformacije Saveza, usmjeren na

konsolidaciju politike, resursa i financija NATO-a kako bi se bolje nosio s budućim izazovima. S obzirom na svoju odgovornost prema susjedstvu, Hrvatska se ističe kao jedan od ključnih zagovaratelja proširenja Saveza u Jugoistočnoj Europi i posvećuje posebnu pažnju pitanju žena, mira i sigurnosti, u skladu s rezolucijom 1325 Vijeća sigurnosti UN-a [9].

Analiza trenutnog geo-političkog i vojno-strategijskog položaja Hrvatske ukazuje na to da zemlja može računati na efikasnu kolektivnu obranu u slučaju napada na svoj teritorij, bilo u smislu odvrćanja ili stvarnog vojno-operativnog djelovanja. Zemlje susjedne Hrvatskoj koje nisu članice NATO-a imaju relativno slabe vojne kapacitete, što čini NATO-vo jamstvo odvrćanja vrlo vjerodostojnim. U slučaju da neka susjedna država, primjerice zbog političkih promjena, počne vojne aktivnosti protiv Hrvatske, malo je vjerojatno da bi NATO saveznice koje su zabrinute za vlastitu sigurnost odbile pružiti pomoć. Međutim, kod velikih vojnih prijetnji, čije karakteristike i okolnosti mogu biti nepredvidive, teško je garantirati da će Savez ostati potpuno ujedinjen u obrani svakog dijela teritorija svojih članica. Povijest pokazuje da nijednoj državi nije moguće osigurati apsolutnu zaštitu od svih mogućih vrsta borbenih aktivnosti i narušavanja teritorijalne cjelovitosti [15].

U svjetlu sve složenijeg sigurnosnog okruženja u Europi, Hrvatska nastavlja jačati svoju vjerodostojnost unutar NATO-a. Nakon odluka sa sastanaka na vrhu u Walesu 2014. i Varšavi 2016. godine, Hrvatska je povećala svoje obrambene izdatke tijekom 2018. godine. Također, od kraja 2017. godine, Hrvatska sudjeluje u NATO-ovim misijama Ojačane prednje prisutnosti u Litvi i Poljskoj, dodatno potvrđujući svoju predanost kolektivnoj sigurnosti Saveza [9].

Najveća snaga NATO-a leži u njegovoj sposobnosti da odvrati velike vojne prijetnje zahvaljujući svom impozantnom vojnom potencijalu. Čak i ako dođe do ozbiljnog napada ili velike prijetnje, NATO pruža obrambene kapacitete koji su znatno širi i jači od onih koje bi Hrvatska mogla ostvariti samostalno, čime se povećava šansa za uspješno suočavanje s takvim prijetnjama.

6. 2. Doprinos EU sigurnosnoj politici

Kao članica Europske unije, Hrvatska je dio zajedničke sigurnosne i obrambene politike (CSDP), koja omogućuje koordiniran pristup sigurnosnim pitanjima na europskoj razini. To članstvo donosi stratešku dubinu, budući da Hrvatska može sudjelovati u donošenju i provođenju politika koje izravno utječu na sigurnost i stabilnost ne samo unutar svojih granica, već i u širem europskom prostoru [24].

Jedan od ključnih aspekata sigurnosne politike unutar EU je pristup kolektivnoj obrani i sigurnosnoj suradnji. Hrvatska, kroz sudjelovanje u EU misijama i operacijama, aktivno doprinosi međunarodnom miru i sigurnosti, što dodatno jača njen međunarodni ugled. Ove misije često uključuju operacije kriznog menadžmenta, mirovne operacije, te civilne i vojne operacije stabilizacije u regijama od interesa za Europsku uniju. Sudjelovanjem u ovim aktivnostima, Hrvatska ne samo da jača vlastite sigurnosne kapacitete, već također stvara strateška partnerstva koja su ključna za dugoročnu sigurnost.

Također, članstvo u Europskoj uniji omogućuje Hrvatskoj pristup zajedničkim resursima, informacijama i ekspertizi potrebnim za suočavanje s novim sigurnosnim izazovima kao što su terorizam, kibernetička sigurnost i hibridne prijetnje. EU razvija zajedničke strategije i alate za zaštitu kritične infrastrukture, uključujući energetske resurse, komunikacijske mreže i transportne sustave, što je od vitalne važnosti za nacionalnu sigurnost Hrvatske. Na taj način, integracija u europski sigurnosni okvir omogućuje Hrvatskoj jačanje svoje otpornosti na prijetnje koje prelaze nacionalne granice [25].

Nadalje, članstvo u EU omogućuje Hrvatskoj da iskoristi prednosti zajedničkog tržišta i ekonomskih mehanizama koji pridonose stabilnosti. Ekonomija i sigurnost su neodvojivo povezane, a kroz pristup fondovima EU, Hrvatska može investirati u infrastrukturu, tehnologiju i obrazovanje, čime dodatno osigurava svoju dugoročnu stabilnost. U konačnici, doprinos EU sigurnosnoj politici Hrvatske osigurava da je ona dio šire europske zajednice koja dijeli zajedničke vrijednosti i interese, te koja kolektivno radi na očuvanju mira i stabilnosti u Europi i šire.

6. 3. Regionalna suradnja (Inicijativa triju mora, Jadransko-jonska inicijativa)

Hrvatska participira u regionalnoj suradnji kroz aktivno sudjelovanje u inicijativama kao što su Inicijativa triju mora i Jadransko-jonska inicijativa. Ove regionalne platforme omogućuju Hrvatskoj da promovira svoje interese, jača bilateralne i multilateralne odnose s drugim državama, te pridonosi stabilnosti i razvoju šire regije.

Inicijativa triju mora (ITM) je platforma za suradnju između dvanaest zemalja srednje i istočne Europe koje leže između Baltičkog, Jadranskog i Crnog mora.¹⁸ Hrvatska je jedan od suosnivača ove inicijative, koja ima za cilj poboljšanje energetske, prometne i digitalne povezanosti u regiji. Kroz ITM, Hrvatska nastoji ojačati svoju ulogu u europskoj energetske mreži, osobito kroz projekte kao što je LNG terminal na Krku, koji ima stratešku važnost za diversifikaciju energetske izvora u regiji. Osim energetske sigurnosti, ITM također podržava razvoj infrastrukture i digitalne transformacije, što pridonosi gospodarskom rastu i regionalnoj koheziji [26].

Inicijativa triju mora nudi priliku Hrvatskoj da se reafirmira kao srednjoeuropska država, što bi moglo dovesti do novih partnerstava i strateških savezništava. Izgradnja LNG terminala na Krku, koja je bila posebno istaknuta na summitu u Varšavi, može značiti ključan korak za Hrvatsku. Ovaj projekt bi mogao učiniti Hrvatsku važnijim strateškim partnerom SAD-u, koji je još uvijek globalno najmoćnija država. LNG terminal na Krku omogućuje Hrvatskoj da postane tranzitna točka za plin prema srednjoj Europi, s mogućnošću gradnje plinovoda do drugih zemalja, čime bi se ostvarivala dobit od tranzita. Također, Hrvatska bi smanjila svoju ovisnost o ruskom plinu i smanjila energetske rizik. Uz postojeću infrastrukturu za LNG, Hrvatska bi mogla uvoziti plin iz različitih dijelova svijeta, što bi dovelo do smanjenja cijena kroz povećanu konkurenciju. Na primjer, nakon što je Litvanija izgradila svoj LNG terminal, cijena plina iz Rusije smanjena je za 20% [27].

Inicijativa triju mora također pruža priliku za razvoj ključne infrastrukture u Hrvatskoj, uključujući nizinsku prugu Zagreb – Rijeka – mađarska granica, te druge projekte koji

¹⁸ Zemlje koje su Inicijativi triju mora: Hrvatska, Poljska, Estonija, Latvija, Litva, Češka, Slovačka, Mađarska, Austrija, Slovenija, Rumunjska i Bugarska

bi mogli proizaći iz suradnje između zemalja Jadranskog, Baltičkog i Crnog mora. Ova inicijativa povećava važnost Luke Rijeka, koju je EU već 2010. godine označila kao strateški prometni koridor za povezivanje s ključnim tržištima Bliskog, Srednjeg i Dalekog istoka. Također, Koridor VC, koji povezuje Baltik, srednju Europu i Jadran, ima sve veću važnost. Poboljšanje prometne infrastrukture u Hrvatskoj može pozitivno utjecati na jačanje nacionalnog gospodarstva. Hrvatska ima jasne interese unutar Inicijative triju mora, s 11 predviđenih projekata u zemlji, čija ukupna vrijednost iznosi gotovo dvije milijarde eura [26].

Jadransko-jonska inicijativa (JJI) je regionalna organizacija koja okuplja zemlje duž Jadranskog i Jonskog mora, uključujući Hrvatsku, Italiju, Sloveniju, Grčku, Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru i San Marino. Ova inicijativa ima za cilj jačanje suradnje u područjima kao što su promet, zaštita okoliša, turizam, kulturna baština i održivi razvoj. Hrvatska koristi JJI kao platformu za unapređenje regionalne stabilnosti i sigurnosti, kao i za promicanje održivog razvoja duž Jadranske i Jonske obale. Poseban fokus stavljen je na povezivanje prometnih koridora, razvoj morskih luka i poboljšanje turizma, što je ključno za ekonomski razvoj zemlje i regije.

Cilj ove inicijative je jačanje regionalne suradnje i zajedničkog odgovora na izazove u vezi sa sigurnošću, stabilnošću i zaštitom okoliša u području Jadranskog i Jonskog mora. Tajništvo Inicijative smješteno je u Anconi, a aktivnosti se organiziraju kroz pet okruglih stolova koji se bave temama kao što su transportne i energetske veze, održivi turizam i kultura, sveučilišna suradnja, zaštita okoliša i civilna zaštita, te plavi rast i pomorska suradnja. Hrvatska je tri puta predsjedala Inicijativom (2000–2001, 2007–2008, 2015–2016). U 2020. godini obilježena je 20. godišnjica osnutka Jadransko-jonske inicijative. Aktivnosti Inicijative usklađene su s tematskim prioritetima Strategije EU-a za jadransku i jonsku regiju (EUSAIR), koja obuhvaća plavi rast, povezanost regije kroz transport i energetiku, zaštitu okoliša i održivi turizam [28].

Kroz ove inicijative, Hrvatska se profilira kao ključni akter u jačanju regionalne suradnje, stabilnosti i integracije unutar Europske unije. Njeno aktivno sudjelovanje omogućuje ne samo unapređenje vlastite infrastrukturne i ekonomske baze, već i doprinos ukupnoj sigurnosti i prosperitetu regije. Također, kroz ITM i JJI, Hrvatska može bolje uskladiti svoje nacionalne interese s europskim politikama, povećavajući svoj utjecaj na regionalnoj i europskoj razini.

7. IZAZOVI I PERSPEKTIVE NACIONALNE SIGURNOSTI

Nacionalna sigurnost Hrvatske suočava se s brojnim izazovima i istovremeno nudi različite perspektive za unapređenje sigurnosne politike u složenom međunarodnom okruženju. Kao članica Europske unije i NATO-a, Hrvatska se nalazi u geostrateškom položaju između srednje Europe, Mediterana i Balkana, što joj omogućuje važnu ulogu u regiji, ali je također izlaže različitim sigurnosnim prijetnjama i izazovima.

7. 1. Analiza izazova i perspektiva

Jedan od ključnih izazova za nacionalnu sigurnost Hrvatske je regionalna nestabilnost. Posebno u jugoistočnoj Europi, gdje su povremene političke napetosti, ekonomske nesigurnosti i slabe institucije prijetnje stabilnosti. Ovaj kontekst zahtijeva od Hrvatske aktivnu diplomaciju i sudjelovanje u regionalnim inicijativama koje promiču stabilnost, suradnju i sigurnost, poput Inicijative triju mora i Jadransko-jonske inicijative. Terorizam i kibernetičke prijetnje također predstavljaju ozbiljan izazov za nacionalnu sigurnost. S obzirom na sve veću digitalizaciju društva, Hrvatska se suočava s rastućom potrebom za jačanjem kibernetičke sigurnosti kako bi zaštitila kritičnu infrastrukturu i privatne podatke svojih građana. Kibernetički napadi, koji mogu destabilizirati ekonomiju, politički sustav ili društvo, zahtijevaju razvoj sofisticiranih obrambenih mehanizama i jačanje međunarodne suradnje u borbi protiv ovih prijetnji. Migracije i demografski izazovi također su značajan aspekt nacionalne sigurnosti. Nestabilnost u susjednim regijama i šire može dovesti do povećanog priljeva izbjeglica i migranata, što zahtijeva učinkovito upravljanje granicama i integraciju migranata uz poštovanje ljudskih prava. Demografski pad i starenje populacije dodatno opterećuju sigurnosni sustav zemlje, s obzirom na potrebu za održanjem dovoljnog broja radno sposobnog stanovništva i očuvanjem socijalne kohezije [1].

S obzirom na ove izazove, perspektive za nacionalnu sigurnost Hrvatske leže u jačanju institucionalnih kapaciteta i međunarodne suradnje. Potrebno je ulagati u modernizaciju obrambenih snaga, razvijati kibernetičku obranu i unapređivati obavještajni sustav kako bi se Hrvatska mogla učinkovito nositi s prijetnjama. Osim toga, ključna je suradnja s međunarodnim partnerima, posebno u okviru NATO-a i EU,

gdje Hrvatska može doprinijeti zajedničkim sigurnosnim naporima i istovremeno osigurati vlastite interese. U konačnici, dugoročna sigurnost Hrvatske ovisit će o njejoj sposobnosti da prepozna i odgovori na nove sigurnosne prijetnje te da izgradi održive strategije koje će osigurati stabilnost, prosperitet i sigurnost svih njenih građana u promjenjivom globalnom kontekstu.

7. 2. Preporuke za daljnje unaprjeđenje

Kako bi se učinkovito suočila s rastućim izazovima sigurnosnog okruženja, Republika Hrvatska mora neprestano unaprjeđivati svoju strategiju nacionalne sigurnosti. Postoji nekoliko ključnih preporuka koje bi mogle značajno doprinijeti jačanju sigurnosne politike zemlje. U tom kontekstu veoma je važno nastaviti modernizaciju obrambenih kapaciteta. Hrvatska bi trebala nastaviti s ulaganjem u tehnološku modernizaciju svojih oružanih snaga, uključujući kibernetičku obranu, zračne i pomorske kapacitete, te sustave za rano upozoravanje i nadzor. Ovo je ključno u kontekstu sve većih asimetričnih prijetnji, kao što su terorizam i kibernetički napadi, koji zahtijevaju brzo i učinkovito odgovaranje [10].

Još jedna važna preporuka je jačanje institucionalne koordinacije i suradnje između različitih agencija i sektora uključenih u sigurnost. To uključuje bolju suradnju između vojnih i civilnih službi, kao i između domaćih i međunarodnih partnera. Kroz uspostavu redovitih komunikacijskih kanala i integriranih operativnih centara, Hrvatska bi mogla povećati svoju sposobnost za brzo reagiranje na krizne situacije i bolje upravljanje složenim sigurnosnim prijetnjama. Unaprjeđenje civilne zaštite i otpornosti zajednica također bi trebalo biti prioritet. Ulaganje u obrazovanje i svijest građana o sigurnosnim prijetnjama, kao i u infrastrukturu za upravljanje katastrofama, može značajno smanjiti rizike od prirodnih i ljudskih katastrofa. Osnaživanje lokalnih zajednica kroz programe obuke i jačanje lokalnih sigurnosnih resursa može povećati otpornost društva na različite prijetnje [1].

Jedna od ključnih preporuka je i razvoj sveobuhvatne energetske sigurnosti. Hrvatska bi trebala diversificirati izvore energije i smanjiti ovisnost o uvozu energenata iz nestabilnih regija. Ulaganje u obnovljive izvore energije i jačanje energetske

infrastrukture, kao što su LNG terminali i povezivanje s europskim energetske mrežama, može značajno povećati energetske sigurnost i stabilnost zemlje. Jačanje međunarodne suradnje i diplomacije ključno je za unaprjeđenje nacionalne sigurnosti. Hrvatska bi trebala aktivno sudjelovati u međunarodnim misijama, ali i razvijati bilateralne i multilateralne odnose s ključnim partnerima. Suradnja s NATO-om, Europskom unijom, ali i regionalnim inicijativama poput Inicijative triju mora, može pružiti dodatnu sigurnosnu dimenziju i podršku u suočavanju s regionalnim i globalnim prijetnjama [10].

U konačnici, prilagodba strategije nacionalne sigurnosti promjenjivim globalnim uvjetima zahtijeva kontinuirano praćenje sigurnosnih trendova, analizu novih prijetnji i razvoj fleksibilnih strategija koje će omogućiti brzu prilagodbu novim izazovima. Hrvatska mora ostati proaktivna i inovativna u pristupu sigurnosnim pitanjima, koristeći svoje geopolitičke prednosti i jačajući unutarnje kapacitete za očuvanje mira i stabilnosti.

8. ZAKLJUČAK

Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske temelji se na ključnim vrednotama ustavnog poretka, te geostrateškom i geopolitičkom položaju države, pri čemu se u obzir uzimaju nacionalni interesi i aktualne sigurnosne prijetnje, rizici i izazovi. Cilj Strategije je postaviti jasne i dugoročne strateške ciljeve koji će omogućiti Republici Hrvatskoj da odgovori na prijetnje s kojima se suočava ili bi se mogla suočiti u budućnosti. S obzirom na složenost sigurnosnog okruženja, Strategija se oslanja na sveobuhvatan pristup u kojem se nacionalni interesi štite i ostvaruju samostalno, ali i kroz suradnju s međunarodnim partnerima i saveznicima.

Procjena sigurnosnih prijetnji pokazuje kako je vjerojatnost klasičnog vojnog sukoba niska, ali rizici se prepoznaju u područjima kao što su organizirani kriminal, korupcija, ilegalne migracije, terorizam, te nasilničko ponašanje i ekstremizam. Osim toga, značajnu prijetnju predstavljaju klimatske promjene, narušavanje temeljnih ljudskih prava i sloboda, prirodne katastrofe i ljudski izazvane nesreće, kao i ugrožavanje kritične infrastrukture te negativni demografski trendovi. Ovi izazovi, iako kompleksni, nude i prilike za ostvarenje nacionalnih interesa te razvoj održivih i uravnoteženih strategija za sigurnost i prosperitet društva.

Implementacija Strategije nacionalne sigurnosti oslanja se na sustav domovinske sigurnosti, koji se temelji na načelima ljudskih prava, transparentnosti, solidarnosti i dijaloga. Razvoj ovog sustava omogućit će Hrvatskoj da se učinkovito i pravovremeno nosi s prijetnjama i rizicima, uz sudjelovanje i podršku svih relevantnih društvenih aktera. Važan aspekt provedbe Strategije je i stalni nadzor te odgovorno i racionalno korištenje svih dostupnih resursa, što će osigurati stabilnost, sigurnost i prosperitet države i njenih građana. Uspješna realizacija ove Strategije doprinijet će viziji Hrvatske kao demokratske, sigurne, prosperitetne i ugledne države s očuvanim nacionalnim identitetom.

LITERATURA

- [1] Pokaz Ivan, Nacionalna sigurnost Republike Hrvatske u 21. stoljeću, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2019.
- [2] Tatalović Siniša i Bilandžić Mirko, Osnove nacionalne sigurnosti, Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija, 2006.
- [3] Radman Grlić Gordan, Neutralnost i nova europska sigurnost, Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga, 2009.
- [4] Tatalović Siniša, »Nacionalni interesi i nacionalna sigurnost Hrvatske,« *Međunarodne studije*, pp. 53-64, 2000.
- [5] Bilandžić Mirko, Nacionalna sigurnost : prognoziranje ugroza, Zagreb: Despot infinitus, 2019.
- [6] Mihalinić Martina, Suvremena sigurnost, novi rizici i razvoj preventivnih modela kriznoga upravljanja u Republici Hrvatskoj, Zagreb: Fakultet političkih znanosti u Zagrebu, 2020.
- [7] Romm Joseph, Defining national security: the nonmilitary aspects, New York: Council on Foreign Relations, 1993.
- [8] Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske, NN 73/2017.
- [9] Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija, »Hrvatska i NATO,« 2024. [Mrežno]. Available: <https://mvep.gov.hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/multilateralne-organizacije-i-inicijative/nato/hrvatska-i-nato-245031/245031>. [Pristupljeno 21 08 2024].
- [10] Smiljanić Dražen, »Perspektiva evolucije strategija obrane i nacionalne sigurnosti nakon pandemije koronavirusa,« *Strategos : Znanstveni časopis Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman"*, pp. 115-129, 2020.
- [11] Cvetičanin Neven, »Ukrajina, novi »tridesetogodišnji rat« i čekanje 21. stoljeća,« *Filozofska istraživanja*, pp. 395-412, 2023.
- [12] Institut za razvoj i međunarodne odnose, »Dvije godine nakon početka sveobuhvatne ruske invazije na Ukrajinu: Posljedice za europsku i globalnu sigurnost,« 28 02 2024. [Mrežno]. Available: <https://irmo.hr/novosti/dvije-godine->

nakon-pocetka-sveobuhvatne-ruske-invazije-na-ukrajinu-posljedice-za-europsku-i-globalnu-sigurnost/. [Pristupljeno 03 08 2024].

- [13] Brown Michael, *New Global Dangers: Changing Dimensions of International Security*, London: MIT press, 2019.
- [14] Matika Dario i Srblić Armano, »Nacionalna sigurnost i obrana Republike Hrvatske u euroatlantskom kontekstu,« *Sigurnost i obrana Republike Hrvatske u euroatlantskom kontekstu*, 2009.
- [15] Smerić Tomislav, Sabol Gabrijela i Radičević Tomo, *Sigurnost i obrana Republike Hrvatske u euroatlantskom kontekstu*, Zagreb: Institut Ivo Pilar, 2009.
- [16] Ogorec Marinko, »New Threats and National Security as Perceived by Croatian Citizens,« *Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja*, pp. 339-353, 2009.
- [17] Schmid Alex, »Terrorism-the definitional problem,« *Case W. Res. J. Int'l L.*, 2004.
- [18] Hoffman Bruce, »Inside terrorism,« *Columbia university press*, 2017.
- [19] Jenkins Philip John, »Terrorism,« 2024. [Mrežno]. Available: <https://www.britannica.com/topic/terrorism>. [Pristupljeno 01 08 2024].
- [20] Schultze-Kraft Markus, *Organised crime, violence and development: Topic Guide*, Birmingham: University of Birmingham, 2018.
- [21] Cvrtić Željko »Razvoj organiziranog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj i svijetu,« *Informator*, pp. 14-15, 2008.
- [22] Wiewegh Zoran, *Upravljanje rizicima od katastrofa za svjetsku baštinu*, Zagreb: Centar za svjetsku baštinu UNESCO-a, 2021.
- [23] Civilna zaštita Republike Hrvatske, »Smanjenje rizika od katastrofa,« 2024. [Mrežno]. Available: <https://civilna-zastita.gov.hr/smanjenje-rizika-od-katastrofa/160>. [Pristupljeno 11 08 2024].
- [24] Krenz Oliver, »Zajednička sigurnosna i obrambena politika,« 2024. [Mrežno]. Available: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/159/zajednicka-sigurnosna-i-obrambena-politika>. [Pristupljeno 22 08 2024].
- [25] Šaško Ana, *Vanjska i sigurnosna politika Europske unije*, Varaždin: Sveučilište Sjever Varaždin, 2016.

- [26] Kurečić Petar, »Inicijativa triju mora: geografske odrednice, geopolitička utemeljenja i budući izazovi,« *Hrvatski geografski glasnik*, pp. 99-124, 2018.
- [27] Dijanović Davor »Inicijativa triju mora - korijeni, ideje i perspektive,« *Obnova, časopis za kulturu, društvo i politiku*, pp. 168-189, 2019.
- [28] Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija, »Jadransko-jonska inicijativa (AI),« 2024. [Mrežno]. Available: <https://mvep.gov.hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/regionalna-suradnja/jadransko-jonska-inicijativa-aii/245641>. [Pristupljeno 22 08 2024].